

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені В.Н. КАРАЗІНА
ФАКУЛЬТЕТ ІНОЗЕМНИХ МОВ

Кафедра романо-германської філології

Рекомендовано до захисту
Протокол засідання кафедри № 6
від «05» грудня 2024 р.
В.о. завідувача кафедри Ірина
ХОЛМОГОРЦЕВА

(прізвище та ініціали)

(підпис)

КВАЛІФІКАЦІЙНА МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

«Афоризми К. Крауса: структурно-семантичні особливості»

Виконавець:

студентка II курсу магістратури, групи НМПЗ-61

Сверчкова Марія Володимирівна

(прізвище, ім'я, по батькові)

Керівник роботи:

Оніщенко Наталія Анатоліївна, к. ф. н., доцент

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

Підсумкова оцінка:

за національною шкалою: відмінно

кількість балів: 98

Підпис керівника

Кваліфікаційну магістерську роботу захищено на засіданні Екзаменаційної комісії

Протокол №3 від «17» грудня 2024 р.

Голова Екзаменаційної комісії

Овсієнко Л.О.

(підпис)

(прізвище та ініціали)

Харків – 2024

ЗМІСТ

ВСТУП	1
РОЗДІЛ І. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ НІМЕЦЬКОМОВНИХ АФОРИЗМІВ.....	4
1.1 Поняття та лінгвістична специфіка німецькомовних афоризмів.....	4
1.2 Методичні підходи до структурно-семантичного аналізу літературних творів.....	13
1.3 Життя та творчість Карла Крауса: філологічний огляд	16
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ І.....	27
РОЗДІЛ ІІ. СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ АФОРИЗМІВ К.КРАУСА	29
2.1 Лексичні механізми в афоризмах Карла Крауса.....	29
2.2 Основні структурні особливості афоризмів Карла Крауса	40
2.3 Функції афоризмів Карла Крауса в міжтекстуальних та дискурсивних контекстах.....	45
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ ІІ.....	50
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ	53
СПИСОК ВИКОРИСТАНИЙ ДЖЕРЕЛ	56
СПИСОК ДОВІДКОВИХ ДЖЕРЕЛ.....	60
ДОДАТОК	62

ВСТУП

Актуальність дослідження. Робота присвячена дослідженню афоризмів австрійського письменника і журналіста Карла Крауса та їхніх структурно-семантичних особливостей.

Активний розвиток лінгвістики минулих десятиліть сьогодні привертає увагу більшої кількості філологів і викликає їхню зацікавленість, що призводить до появи невирішених питань, проблем та їхнього подальшого дослідження. За допомогою тексту – складової культурної еволюції – можна прослідкувати за цими змінами та лінгвістичними нововведеннями, адже у тексті представлені як нові бачення світобудови, так й сталі канони. Особливої уваги заслуговують прислів'я та приказка, максими, афоризми та інші, як малоформатні тексти. Ця низка стислих висловів, залежно від типу, несе у собі певні повчальні істини та настанови.

Серед таких малих літературних форм афоризм – одна з найоригінальніших і найкоротших, але водночас одна з найскладніших і найяскравіших. Незважаючи на те, що афоризм відомий майже у кожній країні та культурній сфері, він є "справжнім улюбленцем публіки" [36], але, як не парадоксально, порівняно з іншими жанрами є відносно малодослідженим. Клаус фон Вельзер іронічно коментує цю тенденцію наступним чином: "Інтерес, який афоризм досі викликав у літературознавців, приблизно відповідає його розміру" [36]. Через свою стислість і смислову навантаженість, яка може вплинути на свідомість так само, як і дидактичне есе, афоризм є багатообіцяючою областю досліджень для лінгвістів та літературознавців.

Наукова новизна – полягає в поглибленому вивченні структури афоризмів та в аналізі окремої групи афоризмів К. Крауса, зокрема їхньої структурно-семантичної особливості та їхнього впливу на подальший розвиток афористики і мови у цілому.

Мета роботи – дослідження німецькомовних афоризмів К. Крауса та визначення їхніх структурно-семантичних особливостей.

Поставлена мета передбачає вирішення таких **основних завдань**:

- дослідити наукове осмислення поняття афоризму та його лінгвістичних специфік;
- розглянути методичні підходи структурно-семантичних аналізів у літературі;
- осмислити творчість Карла Крауса з філологічної точки зору;
- дослідити німецькомовні афоризми авторства К. Крауса та визначити їхні структурні особливості;
- опрацювати лексичні механізми використані в афоризмах К. Крауса;
- визначити функції афоризмів К. Крауса в міжтекстуальних та дискурсивних контекстах.

Для виконання поставлених завдань використані наступні **методи дослідження**: вивчення та аналіз наукової та спеціальної літератури; класифікація та узагальнення зібраного матеріалу; метод лінгвістичного спостереження та опису; методи контекстуального аналізу.

Об'єктом дослідження є афористичні вислови австрійського письменника К. Крауса.

Предметом дослідження є структурно-семантичні особливості німецькомовних афористичних висловів.

Теоретичне значення дослідження роботи полягає у систематизації та узагальненні знань про афористичні вислови як різновиду текстів малої форми, їхніх характерних структурно-семантичних особливостей.

Практичне значення роботи полягає у здійсненні емпіричного дослідження особливостей афоризмів німецькомовного авторства на рівнях структурних відмінностей та семантики. Результати дослідження можуть бути

використані у подальших дослідженнях, при написанні курсових та дипломних робіт, дисертацій, при викладанні лексикології та стилістики німецької мови, при перекладі текстів.

Структура роботи. Курсова робота складається з наступних структурних аспектів: вступ, два розділи, висновки (після кожного розділу й заключний), список використаних джерел, додаток.

РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ НІМЕЦЬКОМОВНИХ АФОРИЗМІВ

1.1 Поняття та лінгвістична специфіка німецькомовних афоризмів

Афоризмами прийнято вважати стислі й змістовні вислови, зазвичай написанні відомою особою. Вони привернули увагу великої кількості науковців за рахунок своєї короткості та вміння узагальнення. Виражаючи думку автора, це мовне явище також може проілюструвати її оригінальність та особливість авторського стилю. Однак з лінгвістичної точки зору поняття і природа афоризму, його місце в жанрових системах текстів часто викликає багато питань у вчених по наш час через свою недостатню визначеність. Їх можна охарактеризувати як короткими, легкими для запам'ятовування та завершеними за своїм сенсом судженнями, які належать одній відомій особі, або так само можливо афоризми описати, як віддзеркалення національної культури, яке демонструє нескінчений потік інформації про традиції, менталітет та системи певних народів та суспільств[1, с. 7]. Це у свою чергу вимагає більш глибокого занурення у розуміння природи і поняття афоризму та його характерних ознак крізь часи.

Слово «афоризм» було широко вживаним ще багато століть тому. У дослідженнях афористики переважає думка, що витoki цього літературного явища слід шукати у Гіппократа, у сфері медицини. Його "афоризми" – це здебільшого короткі, не пов'язані між собою речення про діагностику та терапію, які точно підсумовують суть проблеми. Одне з найвідоміших і часто цитованих доктринальних речень (*Vita brevis, ars longa*) звучить так: «Життя коротке, мистецтво – вічне» [36, с. 37-38].

Однак, слід також зазначити, що польський літературознавець Казімеж Оржеховські має іншу теорію походження афоризму. Початок історичного розвитку афоризму він вбачає не в працях Гіппократа, а більш ніж за два тисячоліття до нього і при цьому не в європейському культурному просторі, а

в Стародавньому Єгипті. Як найдавніший приклад афористичного твору Оржеховські наводить *sbojet* ("повчання"), дидактичні нотатки на папірусі з третього тисячоліття до н.е. Крім того, він вказує на афористичні елементи у Старому Завіті, а також у давньоіндійських прислів'ях ("Ведах") [33, с. 113-116]. Одними із найдавніших афористичних творів можна вважати наступні роботи: єгипетська книга «Повчання Кагенії» або «Повчання царя Гераклеопольського» (2980-2900 до н.е.), Біблія, Талмуд, китайський "Іцзін", шумерські "Повчання Шуруппака", месопотамське "Повчання Ахікара", буддійський "Дгаммапад" та ін. Окрім Гіппократа афористичні жанри широко використовувались наступними науковцями, письменниками, філософами: Солон, Сенека, Лао Цзи, Конфуцій, Н. Буало ("Поетичне мистецтво"), Дж. Боккаччо, М. де Сервантес, Б. Паскаль, Г. Сковорода, Й - В. Гьоте, А. Шопенгауер, Ф. Ницше, Б. Шоу, К. Краус [41, с. 50-51].

З часом вплив вчень саме Гіппократа поширився – збірка Йоганна де Медіолано "Regimen sanitatis Salernitatum" також містить медичні афоризми; в тому ж медичному значенні це слово зустрічається у Данте. У Франції воно зустрічається з 14 століття, в Англії – з 16 століття. Про важливість початкового зв'язку з медициною свідчить той факт, що вже в 1709 році голландець Герман Бургаве опублікував підсумок медичних знань свого часу у вигляді збірки афоризмів. Метою цих перших медичних афоризмів було висвітлити сферу, для вивчення якої ще не було розроблено повного наукового методу, за допомогою окремих спостережень з різних сторін і, таким чином, спочатку частково пояснити її. Цей принцип поступово перейняли й інші галузі природничих наук. І врешті-решт афоризм поширився майже на всі галузі: філософію, мистецтво, соціологію, юриспруденцію, політику [28, с. 5-6].

Презентація "в афоризмах" – як знань, так і епістемологічних роздумів – стала однією з найпопулярніших форм передачі інформації в природничих науках, особливо в традиції її мислення, започаткованій Френсісом Беконем. Замість дедуктивного методу Бекон пропонує афористичний метод, *methodus*

iniciativa, бо він поєднується з точністю викладу, тобто зміст думки має бути викладений коротко, якщо не фрагментарно, – мінімум мови, максимум інтерпретації. Такий метод відштовхується від індивідуального досвіду, закликає до самостійного мислення у відмові від так званого абсолютного знання. Таким чином, Бекон робить афоризм "засобом вираження людської сутності, яка діє і мислить на основі власних спостережень і власних імпульсів, незалежно від оточення і традицій" [28, с. 9].

Довгий шлях афоризму до літературного жанру характеризується широкою варіативністю цього терміну в історії, а також неоднорідністю його форм прояву, що не полегшувало підхід до нього науковцям. Протягом століть афоризм сприймали – часто зневажливо – як неповноцінний четвертий спосіб висловлення (за призначенням, формами використання) поза жанровою тріадою [25, с. 1].

Той факт, що словом "афоризм" можна було назвати майже будь-який короткий прозовий текст, ще в 1933 році констатував Франц Г. Маутнер – батько німецькомовних досліджень афористики: *«Воно (позначення "афоризм") стає для історика літератури найзручнішим виходом із незручного становища, коли доводиться узагальнювати найрізноманітніші тексти як твори інтелектуальної єдності. Скажімо примітивно, але не більш примітивно, ніж це відповідає дійсності: кожен інакше невизначений короткий прозовий запис розглядається як афоризм»* [20, с. 38-39].

Таким чином маркування "афоризм" отримували тексти різного обсягу від самих авторів або редакторів – від однослівних висловлювань до майже завершених есе чи трактатів. За настроєм вони варіювалися від потужних прокльонів до ліричних зображень, а за тематикою – від кохання до політики [28, с. 3].

Невизначеність щодо багатозначного значення слова "афоризм", мабуть, також сприяла тому, що майже жоден афорист не давав своїм творам цієї усталеної жанрової назви – навіть у вигляді підзаголовка. Іноді робилися спроби обмежити термін "афоризм" за допомогою синонімічних позначень,

які, тим не менш, вказують на характер тексту, наприклад, "Фрагменти" та "Ідеї" (Ф. Шлегель), "Зауваження" (Ліхтенберг), "Думки" (Гердер), "Основні принципи і роздуми" (Гете), "Вислови і протиріччя" (Краус), "Нотатки" (Канетті) [20, с. 17].

Відповідно до вищенаведеної інформації, якщо звертатися до сучасного поняття «афоризму», беручи за основу словникову дефініцію цього лінгвістичного явища, поняття «афоризм» матиме декілька варіантів: електронний словник української мови дає його наступне поняття – «як-небудь узагальнена думка, висловлена стисло у дуже виразній формі» [47]; словник літературознавчих термінів В. М. Лесина та О. С. Пулинець пропонує таке визначення «афоризму» – «коротке, лаконічне судження, яке в стислій, зручній для запам'ятовування формі містить глибоку думку» [42, с. 42], [5, с. 55]; лексикон загального та порівняльного літературознавства за редакцією А. Волкова визначає його наступними чином – «(від грец. *aphorismos* — визначення) жанр словесної творчості, оригінальна узагальнююча думка в лаконічній формі» та ін. [41, с. 50].

До визначення терміну «афоризму» можна дійти через опрацювання і узагальнення його характерних ознак. Афоризм як літературний твір може мати наступні ознаки:

1. Глибокий сенс афоризму в пошуках істини – автор підіймає серйозне питання та намагається донести свою точку зору з певної проблеми або думки;
2. Лаконічність є невід'ємною рисою афоризму, вона поглиблює його зміст, що сприяє кращому запам'ятовуванню вислову;
3. Узагальненнями (об'єднує у собі два попередні пункти) можуть називати афоризми, адже вони у стислій формі містять і передають глибину думки;
4. Вираження думки у чіткій і точній формі;

5. Завершеність вкладеної у вислів думки – афоризм повинен бути завершеним за своїм сенсом та змістом, однак це не має заважати його зрозумінню без сторонніх пояснень;
6. Художність – окрім свого глибокого посилу і мудрої думки, афоризми повинні мати якісне стилістичне оформлення та вживання певної лексики [9, с. 24-25], [3, с.15].

Як було зазначено раніше афоризм пройшов довгий шлях до свого становлення у ролі літературного жанру – на літературній та мовній арені він засяяв відносно нещодавно, через що, навіть попри його доволі чітко виражені характерні ознаки, сьогодні можна зустріти невірне вживання афоризмів як синонімічного терміну до інших схожих або споріднених мовних явищ.

У першу чергу, афоризми відомі своєю парадоксальністю, вони протистоять загальноприйнятній думці та на меті мають завдання здивувати та приголомшити реципієнта, тим самим вплинути на його хід думок. Афоризми часто можуть уникати законів логіки, вони – вираз особистої думки. Порівняно з максимою, яка не містить парадоксальності, стверджуватиме істинність та ілюструватиме загальний життєвий досвід індивіда, афоризм ставить це під сумнів[32, с. 1364-1365].

Таким чином слід додати наступні факти, що афоризм відрізняється від анонімного прислів'я своїм авторством, за рахунок індивідуальності — від логічного судження, а різницею з крилатим виразом є його формально-сміслова завершеність [2, с. 16]. Недарма афоризм часто називають "прислів'ям інтелектуалів" [41, с. 49]. Однією з визначальних ознак цього мовного явища, що надає йому власне змістовності, є самодостатність як художнього цілого та окремого твору. Вона уможливорює, з одного боку, об'єднання афоризмів у цикли або збірки (часто у поєднанні з жанрово спорідненими — апофегмами, гномам, максимами і сентенціями) за тематичним принципом (прикладом є "Афоризми" Г. К. Ліхтенберга), а з іншого боку — їхнє виокремлення у творах. На відміну від досить обмежених у своєму "високому" жанрі, філософської гноми, повчальної сентенції та

моралістичної максими афоризми характеризуються більшою змогою до вираження авторської модальності. Так само не обтяжуються афоризми тематичними зобов'язаннями, через що вони можуть схрещуватися з іншими жанрами (на прикладі епіграматичних афоризмів німецького поета Фрідріха фон Логау та ін.) [41, с. 49-50].

Афористичний жанровий стиль співвідноситься більш за все з лапідарністю. Ця його так звана атрибутивна властивість забезпечує жанрову усталеність, незважаючи на забарвленість думки, що виражається за допомогою афоризму та яка може мінятися від раціоналістично ясного до парадоксального або навіть езотеричного. Аби виразити повний зміст афоризмів у їхньому максимально стислому вигляді, використовуються наступні типові афористичні фігури – гіпербола, антитеза, лексико-синтаксичний паралелізм тощо. Доволі уживаним є вживання образних, а саме символічних та алегоричних форм, наприклад, взаємодія звуків та ритмів, аналогічність закінчень за звуком у синтагмах, що відсилає до римованої прози [8, с. 294]. Ці фактори роз'яснюють, чому саме афоризми нагадують вірші з їхньою витонченою структурою та вмінням до швидкого запам'ятовування і заохочення роздумів, і які безпосередньо можна зустріти у поетичних афоризмах (прикладом можуть бути праці німецького поета Ангелуса Сілезіуса) [41, с. 50].

Німецькомовні афоризми зокрема приваблюють своєю незвичністю форми та використанням певних лексичних зворотів. Завдяки своїй системі складних слів і флексивних закінчень у німецькій мові можна досягти цікавих мовних ефектів. Зокрема німецькомовні афоризми часто використовують гру слів, алітерацію та художні засоби, які одразу будуть зрозумілими корінному носію мови, але не іноземцю або перекладачу, бо досягти таких аспектів як звукопередача (алітерація) або збереження форми (складні слова) при перекладі без руйнування афористичних ознак буде майже не можливо.

Німеччина – країна дуже багата на культуру, звичаї, традиції, врешті решт на історичне підґрунтя, яке частково і зумовлює характер німецького

народу та окремих земель. Таким чином такі аспекти, як історія, літературні твори та культурні традиції часто слугують джерелом натхнення для афористів, аби у такий спосіб, або вшанувати свою батьківщину, або висміяти, адже афоризми неодноразово виступали як літературна зброя у руках вмілих письменників.

Метафори так само можуть бути використаними у німецькомовній афористиці у незвичний спосіб, бо тут так само може використовуватися історичний та культурний контекст країни, який без глибшого занурення буде нелегко пояснити і тим паче перекласти. Метафорична двозначність викликає інтерес. Можливо, спочатку речення не матиме сенсу, і лише після детальнішого вчитання можна зробити висновок про більш глибокий сенс. Для ліпшого ознайомлення з цим феноменом більш за все буде влучним наступний афоризм німецькомовного письменника Франца Кафки:

"Ein Käfig ging einen Vogel suchen." [14]

(Пішла клітка шукати пташку.)

На перший погляд, твердження, наведене в прикладі, про те, що клітка начебто буде шукати птаха, здається безглуздим. Однак афоризм виражає думку письменника у завуальованій формі – що люди при владі потребують навколо себе тих людей, над якими вони цю владу можуть використовувати. Тобто якщо в клітці не буде жодного птаха, вона є безглуздою та непотрібною. Тут чітко можна простежити, як ідеологія автора яскраво зображена в одному реченні, чого письменник легко досягає за допомогою одного афоризму.

У німецькомовній культурі використання літературних та художніх засобів для висловлення критики та розвитку самоаналізу є дуже розповсюдженим. Недарма афоризми базуються на когнітивному феномені парадоксу – поєднанні суперечливих думок чи понять. Когнітивний парадокс у тексті проявляється накладанням двох несумісних суджень, що у свою чергу, створює комунікативний ефект та підриває усталені погляди, прийняті та заохочуванні в суспільстві [8, с. 293-294]. Це може бути як загальна критика, так і критика соціальних умов життя або певної політики, якої слідує країна.

Аби сильніше підкреслити об'єкт, котрий піддається критиці, часто використовуються художні засоби, зокрема порівняння. Прикладом може стати афоризм відомого німецького письменника і журналіста Курта Тухольського:

"Die Zahl der deutschen Kriegerdenkmäler zur Zahl der deutschen Heine-Denkmäler verhält sich hierzulande wie die Macht zum Geist. " [14]

(Кількість німецьких меморіалів присвячених воїнам з кількістю німецьких меморіалів письменнику Гейне можна порівняти як владу з душею.)

К. Тухольський таким чином висловлює своє критичне ставлення до німецького суспільства, базуючи свій афористичний вираз на тому факті, як часто можна побачити пам'ятки, присвячені певній тематиці. Цим прикладом він демонструє, що на думку суспільства є важливішим. Таким стислим але влучним виразом письменник критикує той факт, що воїнів вшановують частіше, ніж людей науки та творчих – письменників, художників, музик, філософів.

Не менш цікавим є використання засобів руйнування очікувань. Злам очікувань в афоризмах використовується за для пробудження інтересу в читача. Тут як стилістичний прийом часто використовують наступні художні засоби: структури паралелізму або хіазму. Щоб створити очікування в одному реченні (половині речення) і зруйнувати його в наступному (частині речення).

"Sie hören weit, sie sehen fern." [14]

У цьому афоризмі письменника Еріха Кестнера можна помітити, як очікування читача руйнуються у другій частині речення. Перша частина, "Sie hören weit..." (вони далеко чують...), все таки наводить на думку про тугу. Однак її порушує двозначність слова *"fernsehen"*. З одного боку, воно може означати "дивитися вдалину", але в основному використовується для позначення перегляду телевізійних програми. Такий художній зворот дуже розповсюджений у гумористичних афоризмах для збільшення комедійного ефекту за рахунок зруйнованих очікувань.

Афоризми – це блискуче поєднання дотепності, глибини думки та її краси, що виражається у стислій формі і лаконічному оформленні. Афоризми відрізняються своєю багатогранністю, яка визначається авторськими задумами, темарематичними векторами цих текстів а також стилістичними особливостями. Характерною рисою афоризму це його спроможність у особливій формі стисло виразити глибокі до ступеня узагальнення думки [6].

1.2 Методичні підходи до структурно-семантичного аналізу літературних творів

Структурно-семантичний аналіз є важливою складовою літературознавства та одним з ключових методів вивчення літературних творів, який дозволяє досліджувати їх структуру та зміст, а також встановлювати зв'язки між різними елементами твору. Структурно-семантичний аналіз закладає у собі дослідження особливостей поєднання фраз у тексті за логічним, асоціативним принципами, встановлення причин зміни значення певних семантичних одиниць [4, с. 28].

Одним з головних методичних підходів до структурно-семантичного аналізу літературних творів є декомпозиційний підхід. Композиція (від лат. *componere* — складати, поєднувати) — побудова літературного твору, співвідношення всіх його компонентів, що створює цілісну картину і сприяє виявленню головної ідеї, вона спрямована на виразне втілення ідеї твору в художній формі та образі. У композиції можна виділити декілька складових елементів: вступ, розвиток дії, кульмінацію та розв'язку. Дослідження композиції дозволяє вивчити, як автор структурував твір, яку послідовність подій він обрав, які елементи він використовував для створення настрою тощо [39], [40].

Ще одним методичним підходом є дослідження головних тем твору. Тема (нім. *Thema*, англ. *theme, subject*, грец. *thema*, положення, основа) — центральне змістове коло подій, представлених у творі, що формують художню основу творів. Тема як основна предметна сфера роздумів письменника (літературознавця) пов'язана з конкретно-чуттєвим, образним мисленням, однак співвідносна з життєвими явищами. Вона традиційно стосується пізнавальних можливостей письменства, його сутності [48]. Дослідження тем дозволяє визначити, які проблеми порушує автор у своєму творі, які ідеї він намагається передати читачеві, які цінності й моральні норми він прагне пропагувати.

Також значущим підходом є дослідження образів та символів, вжитих слів і виразів, метафор, які використовуються в творі. Образ – особлива форма естетичного освоєння світу, за якої зберігається його предметно-чуттєвий характер та його цілісність, яка має символічний зміст та передає деяке значення, поняття чи ідею. На основі образів пам'яті письменник створює іншу, більш доповнену, реальність — художній образ, який, викликає у свідомості читачів низку уявних образів [44]. Символ – (від давньогрец. *Symbolon* – знак, прикмета) – багатозначний алегоричний образ, заснований на подібі, схожості або спільності предметів і явищ життя, який має символічне значення та відображає якусь ідею або концепцію [45]. Дослідження образів та символів дозволяє зрозуміти, які значення вкладені автором в певні елементи твору, які теми і ідеї вони підтримують, які емоції вони передають. Метафори та символи допомагають письменнику передати складні ідеї та почуття, надають твору глибину та інтригу. Дослідження метафор та символів може допомогти розкрити підтекст твору та виявити основні теми та ідеї.

Ще одним методом семантичного аналізу є дослідження лексичного та граматичного складу літературного твору. Дослідження лексичного складу дозволяє виявити особливості мовлення письменника, його стиль та гармонію між мовними засобами та змістом твору. Граматичний аналіз, у свою чергу, дозволяє вивчати синтаксичні особливості твору та встановлювати зв'язки між різними елементами тексту.

Вивчення морфологічних та синтаксичних складових твору відіграє важливу роль. Морфологія – це вивчення будови слів [43], синтаксис – вивчення будови речень та їх взаємозв'язків [46]. Для аналізу німецькомовних літературних творів ці підходи доволі значні, адже німецька мова дуже незвична та цікава за рахунок своєї специфічності. Дослідження морфології та синтаксису дозволяє з'ясувати, наскільки філігранно письменник володіє мовою, використовуючи нетрадиційні та нестандартні мовленнєві конструкції у своїх працях.

Дослідження стилістичних засобів – немаловажний підхід до структурно-семантичного аналізу літературних творів, що об'єднує попередні пункти. Стилiстичнi засоби – епiтети, метафори, гiперболи, метонiмiя та порiвняння – єднiсть фонетичних, лексичних, морфологiчних, синтаксичних засобiв, якi дозволяють письменнику змiнювати змiст та форму висловлювання з метою досягнення певного ефекту – незвичнiсть слововживання, посилення емоцiйностi, образностi вислову [38]. Дослiдження стилiстичних засобiв дозволяє з'ясувати, як автор використовує рiзноманiтнi засоби мовлення для створення свого твору та як вони впливають на його смислову наповненiсть.

Також варто згадати про iсторичний пiдхiд до структурно-семантичного аналізу. Цей пiдхiд передбачає вивчення твору в контекстi його iсторичного перiоду, а також в контекстi життя та творчостi письменника. Дослiдження iсторичного контексту допомагає краще зрозумiти змiст твору та його значення в розумiннi суспiльства, аналiз творчостi письменника дозволяє з'ясувати його мотивацiї та вплив на створення твору.

Таким чином, структурно-семантичний аналiз лiтературних творiв є важливою складовою вивчення художньої лiтератури. Для досягнення цiєї мети можуть бути використанi рiзноманiтнi методичнi пiдходи, якi допоможуть вивчити твiр як структурну цiлiсть, виявити його глибинний смисл та зрозумiти авторську iдеологiю. Незалежно вiд пiдходу до структурно-семантичного аналізу, важливо мати глибоке розумiння мови, культури та iсторичного контексту, в якому твiр був написаний. Це допоможе виявити та проаналiзувати важливі моменти, якi вплинули на створення твору, а також розумiти його смислову складову.

1.3 Життя та творчість Карла Крауса: філологічний огляд

«За Карлом Краусом не стоїть ні релігія, ні система, ні партія, за Карлом Краусом завжди стоїть тільки Карл Краус. Він є самодостатньою системою, він є одноосібною церквою, він сам є Богом і Папою, і євангелістом, і паствою цієї конфесії. Він говорить від свого імені, від свого імені і без огляду на реакцію... Карл Краус здійснив те, про що мріє кожна розумна, незалежна людина незалежно від часу: він створив для себе форум, де міг висловлювати свою думку, критикувати, звинувачувати, боротися в умовах абсолютної свободи, без огляду і заборон, поза будь-якими рамками і обмеженнями... З двадцять п'ятого року свого життя і до самої смерті він робив тільки те, що хотів.» [37, с. 9].

Карл Краус народився 28 квітня 1874 року в містечку Їчін Чеської Республіки, у Східній Богемії (чеська назва *Jičín*, за німецьким написанням – *Jitschin*), приблизно за дев'яносто кілометрів на північний схід від Праги. Сьогодні містечко налічує майже 80 000 мешканців, на момент народження Крауса – всього близько восьми тисяч. Сам письменник дещо стримано і водночас тверезо відзивається про місце свого народження: *«Це тихе місце, яке має свої мальовничі та культурні надбання, шановане як поле кривавих подій (німецько-австрійська війна) із великою кількістю важливих історичних будівель»* [22]. Однак спогади про Їчін не могли бути надто гострими, адже коли Краусу виповнилося три роки, сім'я вже переїхала до Відня.

У шість років, як заведено, Краус пішов до віденської початкової школи на Шеллінггассе, 11, але випускні іспити складав у початковій школі у Вайдлінгау, де сім'я проводила літні канікули. На початку навчального року 1884 року він вступив до кайзерівсько-королівської гімназії Франца-Йосифа. З того часового періоду залишилися свідчення однокласника Карла Крауса по гімназії на ім'я Карл Рознер, який набув собі слави у сфері журналістики та письменництва у жанрі історичних романів. Рознер пише, що Краус, який легко і впевнено засвоював будь-який матеріал, майже завжди був найкращим у класі. Найважливішим спогадом колишнього однокласника, безумовно, є

спогад про імітаційний талант відмінника. Він, вочевидь, міг імітувати вчителів таким чином, що клас просто «падав» від сміху. Це особливе вміння пояснює пізніше бажання Карла стати актором та його пристрась до театру загалом. У цілому про шкільні роки у Крауса залишилися найкращі спогади. Його успіхи в школі, мабуть, сприяли цьому, але перш за все це був інтерес до читання, який замінив йому те, чого, очевидно, не давало домашнє навчання. Один з його найкрасивіших афоризмів звучить так: *«Має бути великою спокусою відтворити в уяві життя одного дня дитинства...»* [22].

Одна людина, яка справила справжнє враження на маленького Карла, був його вчитель Доктор Генріх Стефан Седльмаєр, і як наголошував сам письменник у ті часи, Седльмаєр став його своєрідним наставником. Учитель був класичним філологом і германістом - він редагував текст Овідія і паралельно викладав німецьку мову в класі Крауса. Пізніше він згадував забавну історію, як одного разу ще малий учень Краус завітав до нього і поскаржився, що йому дуже важко дається німецька мова як предмет. Ще один однокласник також зазначив, що Краус, який згодом став одним із найвидатніших стилістів німецької мови, мав труднощі з написанням есе німецькою мовою, будучи учнем. У Крауса не виходило все поетичне, що вимагалось в той час в німецьких і австрійських гімназіях як ознака "гарного стилю", однак Седльмаєру вдалося справити враження на учня попри його нелюбов до складної німецької мови. Поний рівень захоплення і подяки вчителю К. Краус виразив у формі оди на тринадцять строф. Вона називається "Старому вчителю", з підзаголовком "Генріху Стефану Седльмаєру". Генріх Седльмаєр перебрав на себе роль батька, яку не міг виконати прозаїчний бізнесмен Якоб Краус [так само].

З батьком у Карла були натягнуті стосунки, адже Якоб Краус не вбачав успіху у обраній сином професії. Маючи дев'ять братів і сестер, Краус був одним із молодших і мав більш тісні стосунки із сестрами і братами ближчими за віком. Старші ж брати активно готувалися перейняти бізнес батька, однак Карл не розділяв їхньої жаги. Якоб Краус був чоловіком слова і бізнесменом з

великої літери, увесь свій час він приділяв своїй роботі, ніж своїм дітям, що, звичайно, зробило прірву у стосунках між сином і батьком.

Наступним чинником, що глибоко вплинув на К. Крауса та посилив його любов до мови, став «старий» Бургтеатр на Міхаелерплатц. *«Я народився в четвертій галереї. Там я вперше побачив світло сцени... там, біля моєї колиски, відомі актори того часу співали свої класичні співочі арії. Я міг би й сьогодні записати по пам'яті їхні чудові інтонації, якби існувала універсальна музична система нотного запису мелодії мови.»* [25] – саме цю цитату одного із своїх знайомих, якого він зустрів у цьому ж Бургтеатрі, Краус використовує аби передати силу своєї захопленості театром. Саме зачарування класикою і великими акторами тієї епохи, чиї тембри голосу та інтонації, навіть більше за їхню ходу та жести, так глибоко вразили студента Крауса. Для письменника необхідною умовою великого театру був передусім ансамблевий театр, як це було в «старому» Бургтеатрі з його провідними труппами протягом десятиліть, де молодий актор виділявся, інтегрувався, піднімався до апогею свого мистецтва, а потім знову відходив на відповідні ролі другого ряду у похилому віці. Які б труднощі К. Краус не мав у своєму ранньому віці із поетичністю німецької мови, але у театральній сфері обов'язковою умовою для відомого журналіста стала як раз милозвучність розмовної поетичної мови. На його думку інтелектуальна глибина драматичної мови класиків мала доноситися до вух глядачів у музичній манері, що визначалася ритмом віршів. Стандарти ж, яких Краус дотримувався протягом усього свого життя, та які впливали на його розуміння драматургії та театру, стосуються вистав Шекспіра, Гете та Шиллера, що неодноразово транслювали у «старому» Бургтеатрі.

У подальшому театр ще зіграє важливу роль у житті письменника, хоч вона і була розчаровуючою, однак ця подія наштовхнула майбутнього журналіста до сфери усього його життя. Цією подією став перший вихід К. Крауса на сцену у ролі актора. У січні 1893 року Карл виступає в ролі Франца Моора в "Розбійниках" Фрідріха Шиллера. Краус мав певні сподівання та покладав своїх старань у виступ, хоча він і не отримав хоча б найменшої

акторської підготовки, але його ще в школі успіхи як талановитого імітатора голосу і вже в юному віці знавця віденської театральної сцени і в особливості її акторів, скоріш за все, надихнули його на такий відчайдушний і несподіваний порив себе у акторський стезі. Можливо таке неочікуване бажання прийняти участь у виставі було також зумовлено попереднім успіхом афориста у вечірніх читаннях під цікавою назвою "Im Reiche der Kothpoeten", котрі він провів у жовті попереднього року. Незвичність назви крутилася навколо слова "Kothpoeten" – воно було натяком на критичне ставлення у суспільстві до тих, кого тоді називали "сучасними реалістами" або "натуралістами". Краус у свою чергу філігранно перетворив це принизливе формулювання на позитивне і зачитував актуальних на той час авторів, яких він особисто цінував, найбільш відомими серед них були: Детлев фон Лілієнкрон, Арно Гольц і Міхаель Георг Конрад. На жаль, запрошені на виставу друзі та однодумці Карла Крауса відмічають, яким жахливим був виступ їх товариша. Провальний вечір у ролі актора і виграшний – у ролі читця визначив подальшу долю письменника, адже у майбутньому він відновить свою діяльність читача вголос і продовжить її до самої смерті, досягнувши неймовірної цифри – 700 публічних виступів [так само].

Логічним витоком з читацьких вечорів для Карла Крауса стала літературна критика. Точних доказів цьому важко зібрати, але Краус був одним із наймолодших літературних критиків тих років. Його першою і дуже вражаючою спробою став відгук на соціальну драму «De Waber» (сілезький діалект німецької мови) / «Die Weber» (нім.м) поета-драматурга Герхарта Гауптмана. Вражає, як сміливо К. Краус вирішує оцінити драму, що написана мовою, яка не є його рідною і в регіоні походження якої він не бував, адже п'єса була написана у сільському діалекті німецької мови [так само].

У досить короткий відрізок часу Краусу вдалося розширити свій творчий діапазон і він став працювати для різноманітних газет, включно ті, що були розташовані в Німеччині, наприклад, *Leipziger Gesellschaft*, для якої він робив театральні огляди, зокрема з вищезгаданого Бургтеатру на

Міхаелерплатц. У той же період критик випускає свою першу рецензію на віденського поета Теофіла Моррена. Насправді ж, за ім'ям Т. Моррен стояв письменник Гуго фон Гофмансталь, який мав не один псевдонім, у тому ж рахунку Лоріс або Лоріс Меліков. Молодий Карл писав наступне у своїй рецензії: *«Майже кожен вірш - це думка неосяжної глибини, непередаваної краси. Вірш і рима, оброблені рукою майстра, це не просто рядок, який звучав би надумано»* [так само].

Однак не всі рецензії журналіста були такими позитивними та натхненними, К. Краус не боявся висловлювати своє чесне ставлення та критику до робіт товаришів, серед яких були письменники товариства Jung-Wien. Jung-Wien – це група віденських авторів кінця 19-го - початку 20-го століть, обличчям якої був Герман Бар і який активно заохочував відхід від натуралізму в бік естетизму і літературного модернізму. Група зустрічалася у кафе Грінштайдль, що знаходилось неподалік Бургтеатру, і стало своєрідним місцем зборів для молодих акторів, авторів, художників Відня XIX ст. [16]. Через своє критичне ставлення до товариства, Карл втратив багато дружніх зв'язків, хоч до цього доволі успішно оживляв вечори цього кафе. Вирішальним стала критика Крауса у бік Германа Бара, через що будь які зв'язки з Jung-Wien та Грінштайдлем були розірвані. Вибір опонента у лиці Бара був доволі мужнім, адже на той момент Краус був маловідомим у письменницьких кругах, коли Бар – вже визначним автором. Головним чинником Краусівського критицизму до відомого есеїста був той факт, що Герман Бар активно займався «подоланням» та відходом від натуралізму, яким Краус захоплювався та надихався[22].

Свою точку зору К. Краус виражає у своїй першій вагомій роботі – *"Demolirte Literatur"*, яка була опублікована у віденському журналі *"Wiener Rundschau"* між серединою листопада 1896 року та початком січня 1897 року у чотирьох випусках у вигляді брошури. У своїй полеміці Краус критикує своїх колишніх колег так, що редакторам *"Wiener Rundschau"* здається доречним внести до повторного друку першого випуску примітку про те, що

ці статті друкуються тому, що вони дотепні та актуальні, але водночас наголошується, що вони зовсім не розділяють авторську точку зору. *"Відень зараз намагаються зруйнувати, щоб зробити з нього велике місто"* [29]. З цієї фрази, що стала знаменитою, починається текст, в якому ми вперше можемо прочитати 22-річного Карла Крауса як автора літературної сатири певної сили. Після кількох вступних приміток, фокус переміщується цілком на Германа Бара, якому Краус одразу ж дає своє прізвище, за яким він буде тепер відгукуватися у своїй власній газеті *"Fackel"*: пан з Лінцу. Бар був першою домінуючою персоніфікованою мішенню для атаки в полемічній творчості Крауса – афорист «виливає» чашу своїх юнацьких насмішок на Г. Бара. Пафосність Бара, його зухвале ставлення до Гете, вимушене просування молодих митців (сам він був ще досить молодим) – все це нищівно зачіпає Крауса. Навіть після усторонення Бара з посади, Карл не зупиняється, а навпаки продовжує висловлювати свою думку про однодумців свого опонента. Карл Краус пише наступне: *«... пан з Лінца, якому справді незабаром вдалося здобути значний вплив на молодь і зібрати довкола себе великий натовп прихильників... Сміливий шукач нових відчуттів з Лінца невдовзі заборонив своїм учням їсти "імперське м'ясо натуралізму", рекомендуючи натомість "печені дукати символізму", і знав, як за допомогою таких доцільних введень утвердити свою позицію першого постояльця кафе.»* [29].

Невдовзі К. Краус збагне – для більш широкого розповсюдження його роздумів, йому необхідна більша платформа, яка б зосереджувалась виключно на його думках та не протидіяла ним. Ця ідея призводить до заснування Краусом власної газети, перший випуск якої виходить першого квітня 1899 року під назвою *"die Fackel"*. Обкладинка газети уособлювала самого журналіста та його ідеологію: на темно-червоному фоні було зображено малюнок пером і чорнилом, на якому упізнавався силует Відня – собор Святого Стефана – та величезний смолоскип, з диму якого наче утворюються хмари над Віднем, під ним ліворуч і праворуч - дві маски сатирів, по центру

внизу – схожа на щит емблема, де написано: *«Видавець: Карл Краус. Виходить тричі на місяць»* [18;19]. З першої сторінки першого випуску письменник береться наголосити головну ціль своєї праці: *«У той час, коли Австрія ризикує загинути від гострої нудьги ще до того, як буде знайдено бажане для радикалів рішення, в дні, які принесли в цю країну політичні та соціальні потрясіння різного роду, перед обличчям громадськості, яка знаходить засоби до існування між інертністю та апатією і є або багатослівною, або зовсім бездумною, редактор цих газет, який до цього часу стояв осторонь, замовчуючи події і перебуваючи у тіні, береться підняти бойовий клич... Таким чином, політична програма цієї газети здається скупюю: не гучне "Що ми приносимо", а чесне "Що ми знищуємо", яке вона обрала своїм девізом.»* [так само]. Недарма девізом своєї газети Карл Краус обирає саме цю фразу, яка насправді є відсилкою до Гете. У 1802 році Гете написав пролог для відкриття театру в Бад-Лаухштедті, назвою якого було *"Was wir bringen"*. Одночасне цитування і заперечення цьому вислову з боку Крауса дуже точно окреслює полемічну спрямованість його журналу, а також його незалежність від домінуючих думок тогочасного суспільства. У п'ятому випуску журналу Краус ще раз підкреслює цю думку: *«Цей журнал у гостро сатиричній і полемічній манері, знайомій з попередніх праць редактора (К.Крауса), виступатиме з гострою критикою подій у політиці та економіці, театрі, суспільстві, літературі та мистецтві і, зокрема, нещадно боротиметься з різноманітною системою віденських угруповань. "Die Fackel" не буде відповідати стилю традиційних щотижневих журналів. Він уникатиме фальшивої об'єктивності і прагнучиме з першого ж моменту внести свіжий погляд вільного і незалежного спостерігача в політичну і літературну дискусію, яка загрожує занепасти під час партійних чвар.»* [18;19].

Створення власної газети було вмотивовано також тим, що Краус вбачав одним із найбільших своїх ворогів пресу, як би іронічно це не було. Газета, її вплив на мислення і дії незліченної кількості людей, була для Карла Крауса основним злом його епохи в цілому і, на його думку, причиною всіх

соціальних і культурних негараздів. Тому письменник і заснував свою власну газету для боротьби з цим злом, щоб знову і знову використовувати слово "журналіст" у його незліченних варіаціях і контекстах саме як лайливе. Одні з найвідоміших афоризмів К. Крауса є тому підтвердженням: *«Не мати думки і не вміти її висловити - ось що робить журналіста журналістом»*, *«Художника з маляром об'єднує те, що він бруднить руки, саме це відрізняє письменника від журналіста»*, *«Завдання преси - розширювати свідомість і водночас руйнувати сприйнятливість»* [28]. Уособленням такого виду преси стає для афориста Герман Бар, якого вже було згадано вище. Бар, котрий був як драматургом так і критиком, міг забезпечити велику відвідуваність глядачів своїх власних п'єс, пишучи гарні відгуки на ті спектаклі, які ставилися виключно у театрі, у репертуарі котрого були в його роботи. Краус поставив собі за мету простежити ці економічні зв'язки між літературою і пресою, взаємодію влади і критики, стосунків і думок (випадок з Барром був лише одним прикладом серед багатьох). Карл Краус не став писати гучної статі з обвинуваченнями у бік свого опонента, натомість він помістив дві різні рецензії на одну і ту ж п'єсу поруч одну до одної без коментарів. Таким чином, читач міг сам переконатися, що один критик повідомляє про захоплені оплески, а інший – про свист [28].

Краус також простежив зв'язок між пресою та ринком капіталу і написав фінансово критичні статті, які мають на меті надати інформацію про те, як банки та страхові компанії збільшують свій капітал і збагачуються за рахунок широкої громадськості. Через гроші, вкладені в рекламний розділ газет, ринок капіталу таким чином мав вплив на редакційну частину – небажані репортажі придушувалися, погрожуючи припинити публікацію реклами. Для письменника ця подвійна мораль була найкращим доказом відсутності етики в газетах, і він вбачав у ній підтвердження не лише свого категоричного судження про пресу, а й про своїх сучасників загалом: *«Я можу скласти обличчя сьогоденного світу з останніх сторінок рекламних оголошень...»* [так само].

З 1902 року широкий спектр тем, які переважали в перші роки існування "Die Fackel", звузився, і фокус уваги К. Крауса зосередився на наступній темі: мораль і злочинність. Саме під цією назвою він опублікував коментар у 115-му випуску журналу коментар до судового процесу про подружню зраду, і з нього почалася серія статей подібного характеру, так звані "судові процеси над мораллю". Краус протестував, передусім незалежно від предмета судового розгляду, проти ведення судового процесу, яке дозволяло судді ставити найінтимніші питання і виставляти приватне життя обвинуваченого на загальний огляд. Він вважав парадоксальним і неприйнятним стан речей, коли питання моралі вимірюються юридичними стандартами. *«Мораль і злочинність: прекрасною можливістю показати їх несумісність є процес розірвання шлюбу»*, *«Суд над мораллю – це цілеспрямований процес трансформації індивідуальної аморальності в загальну аморальність, на темному тлі якої виблискує доведена невинність обвинуваченого»*[30] – так висловлював свою думку письменник на цей рахунок. Той факт, що навіть на зламі століть, близько 1900 року, австрійський кримінальний кодекс все ще базувався на кодексі майже столітньої давності, на рисах патріархальної статевої моралі, що утримувалися у суворих рамках, не полегшувало долі меншин. Краус чітко бачив, що кримінальний закон, який карає (жінку) за подружню зраду, гомосексуальну сексуальну згоду і сутенерство, не має нічого спільного з реаліями, адже численні рекламні оголошення про сводництво і борделі у віденській щоденній пресі залишалися безкарними. Карл зробив для себе з цього висновок: *«"Правове благо моралі" є лише видимістю. Кримінальна юрисдикція не має нічого спільного з "мораллю", а лише з районними плітками. Все, чого може досягти тут правосуддя, - це захист беззахисності, незрілості та здоров'я. Саме на ці, все ще дуже занедбані законні аспекти, спрямована увага держави, яка сьогодні переслідує приватне життя. Законодавець як репортер, що підглядає, виставляючи на загальний огляд спідню білизну життя; правосуддя як нескромний слуга, що підслуховує під дверима спальень і підглядає в замкові*

щілини!» [30]. Здебільшого судові процеси, в яких на лаві підсудних опинилися жінка, були дуже поширеними і Карл Краус завзято виступ за захист обвинувачених, коли поставало питання між жінкою і чоловіком: «Жінка, яка любить чоловіків, любить тільки одного чоловіка», і протиставляв її чоловічій природі: «Бажання чоловіка – це ніщо, що потребує уваги. Але якщо воно не має напряду і насамперед шукає лише привід, то це воістину мерзенність серед природи». А порівняння чоловіка і жінки виливається в наступне: «Найлегковажніша жінка любить в ім'я ідеї, коли чоловік любить в ім'я потреби. Навіть та жінка, яка служить тільки потребам інших, є морально вищою за чоловіка, який служить тільки своїм потребам» [22].

Журналу "Die Fackel" – це праця усього життя Карла Крауса, яку цілком можна вважати його біографією. Від самого початку Краус був не лише редактором, але й автором більшості публікацій номерів. Якщо на початку "Die Fackel" порівнювався з іншими подібними журналами, то згодом він дедалі більше ставав винятковою формою власного літературного самовираження письменника. Сімейне становище К. Крауса дозволяло бути йому фінансово незалежним, що упростило стати "Die Fackel" лише його твором – у ньому друкувалося лише те, що вважав за потрібне саме журналіст [17], [21].

Увесь "Die Fackel" налічує понад 20 000 сторінок і 922 випусків, до того ж Карл Краус став випускати номери, які друкувалися у вигляді двох, трьох, чотирьох випусках. Однак виключно самостійна праця над створенням кожного з номерів займала свій час, але Краус все одно відмовлявся співпрацювати. Причина цього частково була закладена в його ідеології – для нього найважливішим показником світових бід була мова. Недбале використання мови його сучасниками Карл Краус вважав ознакою недбалого використання світу в цілому. Для Крауса мова – це не засіб донесення до людини готової думки, а саме знаряддя мислення, яке потребує критичного осмислення. Це зумовило одне із головних завдань Карла Крауса – "дежурналізувати" своїх читачів та "піднести їх до усвідомлення суті

німецької мови, до того рівня, на якому людина розуміє друковане слово як природне втілення думки, а не лише як соціально обумовлену форму вираження думки" [так само]. Альберт Фукс узагальнив це наступним чином: *"Вона (філософія Карла Крауса) вимагала, аби я розмовляв гідною німецькою мовою. Інакше вона більше нічого не вимагала"* [23].

"Коли він помер, здавалося, що він зжив себе. Коли через п'ятнадцять років він почав воскресати, ми побачили, що він пережив себе і переживе нас" (Ганс Вайгель) [23, с. 16].

Слід пам'ятати, що Краус – один з небагатьох, кому вдалося досягти вершини письменницької майстерності завдяки публіцистичним творам, і чиї праці про повсякденні події столітньої давнини все ще цінують і читають сьогодні.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ I

У першому розділі було встановлено, що афоризм – це судження або думка певного автора, яка має глибокий сенс та виражена у стислій та лаконічній формі з використанням експресивної та витонченої мови та яка має великий практичний потенціал.

Характерні ознаки афоризму включають: глибокий сенс, який нашо́вхує на пошуки істини; лаконічність, яка поглиблює зміст вислову за рахунок його розміру; узагальнення, які лаконічно допомагають передати глибину думки; чітке та точне формулювання думки; завершеність сенсу та змісту вислову без перешкод його розуміння; художність, яка передає стилістичну вишуканість та вживання певної лексики.

Своєю історією становлення афоризм сягає тисячоліть у минулому. Існує дві теорії походження та прикладів перших афоризмів: повчальні вислови Гіппократа – короткі та повчальні вислови про діагностику, що узагальнювали джерело проблеми та моралістичні вислови із Стародавнього Єгипту, які виражалися у формі *sbojet* ("повчання") (за К. Оржеховським). Саме приклади праць Гіппократа дали поштовх розвитку афоризмам як жанру та вживання яких згодом було розповсюджено у науковців Італії, Франції, Англії. Перші медичні афоризми створювалися з метою розкриття певної сфери, для вивчення якої ще не було належного наукового методу, шляхом окремих спостережень з різних сторін, щоб поступово пояснити її. Цей підхід був успішно запроваджений і в інших галузях природничих наук. Згодом афоризм поширився на інші галузі, включаючи філософію, мистецтво, соціологію, юриспруденцію та політику.

Афоризми, як різновид літературного мистецтва та твору, потребує засобів аналізів. До методичні підходів структурно-семантичного аналізу літературних творів належать: декомпозиційний – розбиття твору на декілька елементів і аналізування кожного з них, вивчення головних тем роботи – глибокий розбір головних ідей та проблем порушених автором, дослідження образів та символів, їх значень та їх вплив на підтекст твору, дослідження

лексичного та граматичного складу праці для виявлення особливості мовлення письменника та його навичок, вивчення морфологічних та синтаксичних складових твору для аналізу авторського стилю, дослідження стилістичних засобів та їх вплив на смислову наповненість твору.

Одним із найвідоміших представників афористики був австрійський письменник та журналіст Карл Краус. Життя Карла з дитинства було пов'язано з мистецтвом – захоплення театром, театральними творами згодом приводять його до закохання у німецьку мову. Він розпочинає свою письменницьку кар'єру, яка приводить його до журналістики, у сфері якої дуже швидко розчаровується, бо дізнається про її корумповану систему. Проте це не зупиняє письменника займатися справою, що надихає – він засновує власну газету, де є єдиним автором та редактором видання. Ця повна свобода дає К. Краусу можливість писати виключно свою думку на питання, що бентежили його найбільше. Так згодом у газеті автора під назвою «Die Fackel» з'являються колонки, де він наголошує проблеми суспільства, такі як розпал війни, недоброчестність судової системи, питання моралі та аморальності, ролі жінки у світі, критику власних опонентів та літературних угруповань. Кожна з вищезазначених тем давала поштовх письменнику розвивати власний стиль та вживання афористичних висловів зокрема. Саме газета «Die Fackel», яка налічувала понад сто випусків, стала неабияким внеском до розвитку афоризму та надихнула на його подальше вживання авторами наслідниками Карла Крауса.

РОЗДІЛ II. СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ АФОРИЗМІВ К.КРАУСА

2.1 Лексичні механізми в афоризмах Карла Крауса

Лексичні механізми і лексичний склад будь-якої мови є одними із найбільших та найвагоміших чинників, що впливають на мову та її розвиток, відображають її зміну з плином часу. Інформація про культурне, суспільне життя, світобачення та ідеологію певної нації транслюється саме через лексику, яку використовує народ.

Карл Краус, відомий журналіст, шанувальник літературної мови та німецької мови зокрема, використовуючи власну газету, як платформу для наголошення важливих суспільних питань, вживав афоризми, як донесення нагальних проблем до публіки у стислому вигляді за для полегшення розуміння тогочасних новин. Однак не лише лаконічність афоризмів Карла Крауса робила їх прийнятними для загального суспільства та звертала на себе увагу – використана письменником лексика відігравала важливу роль, аби не тільки затримати увагу читача на виразі, але й підштовхнути його до осмислення та більш глибоких роздумів після прочитаної думки.

Сам Краус висловлювався про афоризми наступним чином: "*Der Aphorismus deckt sich nie mit der Wahrheit; er ist entweder eine halbe Wahrheit oder anderthalb*" [11]. *Aphorismus* – стислий дотепний виклад думки або судження, що містить у собі загальний принцип або істину [49], *Wahrheit* – правда, істина, щось вірне та правдиве [50]. Таким чином, автор стверджує, що короткий вислів ніколи не може відображати повну або точну правду. Він може містити лише частково правдиве твердження, або ж він може бути викладений у такий спосіб, що в ньому буде викладатися більше однієї правдивої думки (*halbe Wahrheit oder anderthalb*) і він все одно не буде ілюструвати повну картину. У такий спосіб письменник заохочує читачів до міркувань і формування власної думки. Карл Краус наполегливо закликав у продовж своєї журналістської праці до необхідності критичного мислення та дискусій, адже не кожна надрукована новина могла бути правдою.

Свої афоризми Карл Краус публікував у власній газеті, де мав повну свободу слова і міг висловлювати правдиву думку про сучасні події того часу, та які можна поділити на лексико-семантичні групи за темами і проблемами відображеними у них. У наступній таблиці проілюстровані найбільш популярні теми окреслені у афористичній формі та вживана лексика до кожної з тем, проаналізовані зі 100 афоризмів К. Крауса:

Таблиця 2.1

Основна лексика використана у афоризмах Карла Крауса за тематичними блоками

Боротьба	Право	Мистецтво
<i>der Krieg, die Welt, die Lüge, der Gott, der Teufel, die Zeit, das Geschäft, der Kampf.</i>	<i>die Strafe, das Verbot, die Sünde, die Sittlichkeit, richten, die Unsittlichkeit, die Schuld, die Lust.</i>	<i>die Kultur, der Dichter, der Krieg, der Künstler, die Sprache, die Liebe, das Talent, die Schönheit, der Schriftsteller, schön, leicht, schwer, schreiben, lesen, die Seele, die Literatur, der Journalismus, der Gedanke.</i>

Як журналіст, Карл Краус писав про актуальні події, що турбували та викликали більше усього питань і думок самого письменника. Тому саме найглобальніша та найстрашніша подія 1914 року – початок Першої світової війни – займає у його творчості одне з самих значущих місць.

У тематичному блоці «Боротьба» на лексичному рівні журналіст використовує лексикон, який утримує увагу читача на нагальній проблемі: *der Krieg, die Welt, die Lüge, der Gott, die Zeit, das Geschäft, der Kampf.*

Карл Краус констатує наступне про війну:

- *"Ehedem war der Krieg ein Turnier der Minderzahl und jedes Beispiel hatte Kraft. Jetzt ist er ein Maschinenrisiko der Gesamtheit und jedes Beispiel steht in der Zeitung";*
- *"Das Kinderspiel "Wir spielen Weltkrieg" ist noch trostloser als der Ernst "Wir spielen Kinderstube". Es wäre dieser Menschheit zu wünschen, daß ihre Säuglinge mit Erfolg anfangen, einander auszuhungern und den Ammen die Kundschaft abzutreiben" [26].*

Він наголошує, що у минулому (*ehedem war der Krieg ein Turnier der Minderzahl*) кожна війна була гірким уроком та повчанням кожному (*jedes Beispiel hatte Kraft*), чому потрібно було запобігти, адже використання бойових тактик, зброї, людських життів вимагало неабияких ресурсів, однак у новій реальності війна стає все більш механізованою та індустріалізованою, з великими арміями, підтримуваними передовим озброєнням і технологіями (*ein Maschinenrisiko*), що дозволяє збільшувати масштаби кожного нового конфлікту, кількість яких з часом вже не визиває бурхливих переживань у суспільства. Таким чином, К. Краус порівнює ці події з дитячою грою (*Wir spielen Weltkrieg*), засуджуючи суспільство за інфантильне ставлення до проблем глобального порядку.

Письменник вбачає джерело проблеми у верховенстві держави (*Diplomaten*) – депутатах, чиновниках, політиків, підприємцях – які керують подіями наче спектаклем, котрий успішно транслюють та продають суспільству:

- *"Wie wird die Welt regiert und in den Krieg geführt? Diplomaten belügen Journalisten und glauben es, wenn sie's lesen";*
- *"Soldaten, die nicht wissen, wofür sie kämpfen, wissen doch einmal, wofür sie nicht kämpfen" [26].*

В основі афоризму лежить ідея про те, що представники країн, які відповідають за ведення переговорів та управління міжнародними відносинами, можуть приховувати справжню інформацію, що створює

ситуацію, коли громадськість часто вводиться в оману щодо справжньої природи міжнародних відносин і може бути більш схильною підтримати винуватця конфлікту (*glauben es, wenn sie's lesen*).

Керуючим важелем та мотиватором підтримування воїн Карл Краус вбачає у торгівлі та отримання прибутку:

- *"Was ist denn das für ein mythologischer Wirrwarr? Seit wann ist denn Mars der Gott des Handels und Merkur der Gott des Krieges?"*;
- *"Als zum erstenmal das Wort "Friede" ausgesprochen wurde, entstand auf der Börse eine Panik. Sie schrien auf im Schmerz: Wir haben verdient! Laßt uns den Krieg! Wir haben den Krieg verdient!"*;
- *"Wenn man dem Teufel, dem der Krieg seit jeher eine reine Passion war, erzählt hätte, daß es einmal Menschen geben werde, die an der Fortsetzung des Krieges ein geschäftliches Interesse haben, das zu verheimlichen sie sich nicht einmal Mühe geben und dessen Ertrag ihnen noch zu gesellschaftlicher Geltung verhilft - so hätte er einen aufgefordert, es seiner Großmutter zu erzählen"*;
- *"Ich sah einen, dessen Gesicht gedieh, wurde breit und breiter, bis es aufging wie ein lachender Vollmond über dem blutigen Zeitvertreib der Erde. Solcher Monde so viele zählte schon der Krieg" [26].*

За час Першої світової війни поняття «війна» вже асоціювалось з торгівлею (*Seit wann ist denn Mars der Gott des Handels*) і було ще однією комерційною операцією, яка мала принести підприємцям прибуток (*Wir haben verdient! Laßt uns den Krieg! Wir haben den Krieg verdient!*). Таким чином, афоризм критикує менталітет, який ставить фінансову вигоду вище за мир, і припускає, що гонитва за прибутком може сприяти увічненню конфлікту. Вислів також підкреслює роль засобів масової інформації та комунікації у формуванні громадської думки та виправданні війни та необхідність зміни пріоритетів на користь миру та співпраці. За думкою К. Крауса для розпалу

конфлікту, який призведе до світової війни, не потрібно великою чи обгрунтованої ідеї:

- *"Es gibt eine Idee, die einst den wahren Weltkrieg in Bewegung setzen wird: Daß Gott den Menschen nicht als Konsumenten und Produzenten erschaffen hat. Daß das Lebensmittel nicht Lebenszweck sei. Daß der Magen dem Kopf nicht über den Kopf wachse. Daß das Leben nicht in der Ausschließlichkeit der Erwerbsinteressen begründet sei. Daß der Mensch in die Zeit gesetzt sei, um Zeit zu haben und nicht mit den Beinen irgendwo eher anzulangen als mit dem Herzen" [26].*

Але життя – це не лише матеріальна вигода, Краус твердить, що люди не повинні визначатися своєю здатністю набувати багатства (*Daß das Leben nicht in der Ausschließlichkeit der Erwerbsinteressen begründet sei*). Натомість він пропонує людям надавати пріоритет тому, що робить життя осмисленим (*nicht mit den Beinen irgendwo eher anzulangen als mit dem Herzen*). Сучасне суспільство стало занадто зосередженим на ефективності та продуктивності, до такої міри, що люди жертвують своїм благополуччям і стосунками в гонитві за матеріальним успіхом. Він пропонує людям сповільнити темп і оцінити цінність часу та важливість жити збалансованим життям.

- *"Krieg ist zuerst die Hoffnung, daß es einem besser gehen wird, hierauf die Erwartung, daß es dem andern schlechter gehen wird, dann die Genugtuung, daß es dem andern auch nicht besser geht, und hernach die Überraschung, daß es beiden schlechter geht" [26] – цей афоризм відображає похмуру реальність війни і те, як часто вона не досягає бажаних результатів. Письменник поетапно передає зміну стану суспільства та думки про підтримку війни, яка починається вмотивовано із надією на краще (*daß es einem besser gehen wird*) і закінчується усвідомленням – початкова надія на покращення свого становища виявляється ілюзорною, а очікуваний результат у вигляді нанесення шкоди ворогу виявляється однаково згубним*

для обох сторін (*die Überraschung, daß es beiden schlechter geht*). Таким чином, війна врешті-решт призводить до усвідомлення того, що постраждали обидві сторони і що конфлікт не приніс бажаних результатів.

К. Крауса у роки журналістської кар'єри турбували питання несправедливості, брехні та омани народу людьми, які мали захищати та турбуватися про країну. Випадки беззаконня, подвійної моралі та уникання доречного судового процесу письменник виокремлює у своїй газеті «Fackel», створюючи окрему колонку, де розглядалися усі суперечні справи, під назвою "*Sittlichkeit und Kriminalität*". Карла Крауса бентежило питання доброчесності судової системи ХХ століття, що наштовхнуло його до самостійного розгляду справ, яке він публікував як для розгляду і формувань власної думки суспільства, так і критики політико-судової системи країни [22].

Найуживанішої лексикою у тематичному блоці «Право» стали: *die Strafe, das Verbot, die Sünde, die Sittlichkeit, richten, die Unsittlichkeit, die Schuld, die Lust, das Gericht*.

У підтемі "*Sittlichkeit und Kriminalität*" Карл Краус зокрема цікавиться джерелом проблеми:

- "*Es wäre eine interessante Statistik: Wieviel Leute durch Verbote dazu gebracht werden, sie zu übertreten. Wieviel Taten die Folgen der Strafen sind*";
- "*Wand vor der Lust: Vorwand der Lust*" [12], [26].

Велика кількість розглянутих та проаналізованих судових справ (*eine interessante Statistik*) наштовхують автора на роздуми, чи є покарання, які мають стримувати беззаконня, такими ефективними, як прийнято вважати. Використання негативно окрашеної лексики (*die Strafe, das Verbot*) повинно констатувати кінцеву стадію правопорушення та руйнувати будь-які подальші бажання до незаконних справ, К. Краус, у свою чергу, звертає уваги читача, що насправді заборони можуть викликати інтерес та азарт у людей та

спонукати їх до порушення правил (*die Folge, Vorwand der Lust*). Він звертає увагу на те, що заборони можуть мати протилежний ефект, а саме, замість того, щоб зменшити кількість порушень правил, вони можуть їх збільшити, що створює ефект «забороненого плоду»:

- "Die Strafen dienen zur Abschreckung derer, die keine Sünden begehen wollen" [12] – таким чином покарання не матимуть сили над людиною, яка прийняла рішення їх порушити. Використання автором слова "Sünden" може вказувати на релігійний аспект погляду на порушення законів, як згадувалося раніше, Бог, мораль та аморальність часто використовувались у судах при винесенні вироків звинуваченням [22]. Слово "wollen" (хотіти) підкреслює протилежне – індивідуальний вибір і свободу людини, яка може самостійно вирішувати та готова прийняти наслідки.

У правовій системі Карла Крауса бентежила в першу чергу доброчесність судів, прокурорів, політиків та людей вищого класу, котрі могли уникнути покарань за ті ж самі діяння, за які оголошували вирок середньому та нижчому класам:

- "Ein Sittlichkeitsprozeß ist die zielbewußte Entwicklung einer individuellen zur allgemeinen Unsittlichkeit, von deren düsterem Grunde sich die erwiesene Schuld des Angeklagten leuchtend abhebt";
- "Wenn sich die Sünde vorwagt, wird sie von der Polizei verboten. Wenn sie sich verkriecht, wird ihr ein Erlaubnisschein erteilt";
- "Sie richten, damit sie nicht gerichtet werden" [12], [26].

Вищенаведеними афоризмами іронічно підкреслюється, що аморальність та правопорушення могли залишатися безкарними, якщо про них ну буде відомо суспільству (Wenn sie sich verkriecht, wird ihr ein Erlaubnisschein erteilt). Суддям та поліції не вигідно було проводити розслідування, адже вони так само користувалися цим ненаголошеним правилом (damit sie nicht gerichtet

werden). К. Краус змінює конотацію слів та грає з їхнім сенсом, використовуючи негативне забарвлення аби надати словам антонімічного значення. Вживання звичної лексики у незвичний спосіб дозволило письменнику з іронією передати власну думку та виразити критичне ставлення до судової системи.

Як вже згадувалося раніше, з самого початку життя афориста було пов'язано з мистецтвом, його любов до мови зародилася ще в дитинстві і переросла до захоплення театральними виставами і згодом письменництва. Найбільша частина його афоризмів присвячена саме мистецтву, літературі, письму, мові, поезії та розвитку особистості через ці об'єкти. На лексичному рівні до теми «Мистецтво» належить наступний лексикон: *die Kultur, der Dichter, der Krieg, der Künstler, die Sprache, die Liebe, das Talent, die Schönheit, der Schriftsteller, schön, leicht, schwer, schreiben, lesen, die Seele, die Literatur, der Journalismus, der Gedanke*.

Як справжній прихильник німецької мови та культури, Карл Краус був у першу чергу її захисником. Від своїх колег та наслідувачів він вимагав вживання тільки літературної мови, у іншому випадку можна було зустріти різкий осуд та критику:

- "*Die deutsche Sprache ist die tiefste, die deutsche Rede die seichteste*";
- *""Gut schreiben" ohne Persönlichkeit kann für den Journalismus reichen. Allenfalls für die Wissenschaft. Nie für die Literatur"* [13], [26].

Письменник іронічно порівнює німецьку мову та розмовну мову (*deutsche Sprache... deutsche Rede*) та невідповідності між двома. Німецька мова має глибокий рівень значення, який досягається завдяки складній граматиці, словотворенню та експресії. З іншого боку, він стверджує, що німецька мова, в сенсі розмовної мови, є неглибокою або поверхневою. К. Краусу вдається досягти такого глибокого порівняння за допомогою

використання антонімічних епітетів (*die tiefste – die seichteste*). Він наголошує, що вміння „*добре писати*“ (*"Gut schreiben"*) не достатньо за відсутності власної думки та почуттів (*ohne Persönlichkeit*) для літератури, літературна мова потребує більш, ніж ідеальних знань граматики. У останньому афоризмі автор поєднує журналістику з літературою так само, як мову з розмовну мову – для нього література не може ототожнюватися з пресою, вони набувають антонімічного значення.

Боротьба Карла Крауса із пресою займає велику і значну частину його біографії, майже все своє життя письменник боровся з цією корумпованою системою, де матеріали статей могли так швидко прибрати, як і додати за певну грошову вартість, та яку він ніяк не міг ототожнювати з мистецтвом [22]:

- *"Die Prostitution des Leibes teilt mit dem Journalismus die Fähigkeit, nicht empfinden zu müssen, hat aber vor ihm die Fähigkeit voraus, empfinden zu können";*
- *"Daß einer sich der Sprache bedient, um zu sagen, daß ein Minister untauglich ist, macht ihn noch nicht zum Schriftsteller";*
- *"Ich traue der Druckmaschine nicht, wenn ich ihr mein geschriebenes Wort überliefere. Wie kann ein Dramatiker sich auf den Mund eines Schauspielers verlassen!";*
- *"Es gibt zwei Arten von Schriftstellern. Solche, die es sind, und solche, die es nicht sind. Bei den ersten gehören Inhalt und Form zusammen wie Seele und Leib, bei den zweiten passen Inhalt und Form zusammen wie Leib und Kleid" [13], [26].*

Афорист обирає протиставляє журналістику із суцільно протилежною сферою (*Prostitution des Leibes*), порівнюючи їх і тим самим ставить проституцію – своєю спроможністю до вираження та сприйняття почуттів – вище за журналістську справу. Використання таких далеких один від одного понять дає змогу зобразити справжні почуття письменника та його жорстоку

критику. Він підкреслює, що проста констатація фактів та буденних новин не може з простого кореспондента зробити письменника – слугу мистецтва (*macht ihn noch nicht zum Schriftsteller*). Карл Краус ототожнює письменництво з почуттями та душой, що наповнюють тіло митця (*zusammen wie Seele und Leib*), і граючи на контрасті буденного та підвищеного (*zusammen wie Leib und Kleid*) та порівнянні, він наголошує про різницю друкарської та письмової сфери.

За думкою Карла Крауса, мистецтво потребує кропіткої праці та трудів, як зі сторони „виробників“ так і зі сторони „споживачів“:

- *"Was leicht ins Ohr geht, geht leicht hinaus. Was schwer ins Ohr geht, geht schwer hinaus. Das gilt vom Schreiben noch mehr als vom Musikmachen";*
- *"Man muß meine Arbeiten zweimal lesen, um ihnen nahe zu kommen. Aber ich habe auch nichts dagegen, daß man sie dreimal liest. Lieber aber ist mir, man liest sie überhaupt nicht als bloß einmal";*
- *"Der Philister ist nicht imstande, sich seine Gemüts-erhebungen selbst zu besorgen, und muß unaufhörlich an die Schönheit des Lebens erinnert werden. Selbst zur Liebe bedarf er einer Gebrauchsanweisung";*
- *"Diese finden jenes, jene dieses schön. Aber sie müssen es "finden". Suchen will es keiner" [13], [26].*

Він наголошує, що чим „важча“ (*Was schwer ins Ohr geht*) інформація для сприйняття, тим сильнішим є поштовх до роздумів, іронічно використовуючи повторне вживання лексичних звороті та простих речень у конструкції афоризму. Письменник використовує збірний образ (*Der Philister*), аби виразити критичне ставлення до тих, хто не здатен самотійно збагнути велич мистецтва та його краси (*muß unaufhörlich an die Schönheit des Lebens erinnert werden; Suchen will es keiner*), що призводить до спрощення витворів мистецтва або вимагають пояснень до них.

Своє захоплення мистецтвом та мовою зокрема Карл Краус виражає їх порівняннями з вищими силами:

- *"Eines Dichters Sprache, eines Weibes Liebe - es ist immer das, was zum erstenmal geschieht";*
- *"Ein Liebesverhältnis, das nicht ohne Folgen blieb. Er schenkte der Welt ein Werk";*
- *"Die Sprache sei die Wünschelrute, die gedankliche Quellen findet";*
- *"Ich beherrsche die Sprache nicht; aber die Sprache beherrscht mich vollkommen. Sie ist mir nicht die Dienerin meiner Gedanken. Ich lebe in einer Verbindung mit ihr, aus der ich Gedanken empfangen, und sie kann mit mir machen, was sie will. Ich pariere ihr aufs Wort. Denn aus dem Wort springt mir der junge Gedanke entgegen und formt rückwirkend die Sprache, die ihn schuf. Solche Gnade der Gedankenträchtigkeit zwingt auf die Knie und macht allen Aufwand zitternder Sorgfalt zur Pflicht. Die Sprache ist eine Herrin der Gedanken, und wer das Verhältnis umzukehren vermag, dem macht sie sich im Hause nützlich, aber sie sperrt ihm den Schoß" [13], [26].*

Афорист ототожнює силу мови з такими явищами, як любов, магія, богоподібні створіння (*Weibes Liebe, Liebesverhältnis, Wünschelrute, Dienerin meiner Gedanken*), тим самим автор приписує цим лексемам позитивну та підвищену конотацію, що ярко виступає на контрасті з попередніми темами «Право» та «Боротьба», коли письменник використовував такий підхід, аби досягти протилежного ефекту.

Афоризми Карл Крауса представлені різноманітним спектром емоційного забарвлення, характеру, використаною лексики та майстерною грою слів та зв'язків між ними. Письменник одним реченням та вживанням одного точного слова може детально передати своє ставлення до певної історичної події, від Першої світової війни до захоплення і любові до німецької мови.

2.2 Основні структурні особливості афоризмів Карла Крауса

Як було зазначено у попередньому розділі, афоризм – це стисле висловлювання, яке виражає загальну істину або принцип у дотепний або виразний спосіб, що легко запам'ятовується.

Структура афоризмів відзначається своєю короткістю форми та замкнутості. Дефініції можуть бути як простими (A+B) ("*Wissen ist Macht*" Francis Bacon), що підкреслює глибину змісту афористичного вислову та полегшує сприйняття інформації та її запам'ятовування, так і поширеними (A+B=) ("*Aphoristiker ist ein Koch, dessen Rezepte auf Grundnahrungsmittel verzichten, er bietet seinen Gästen nur die Gewürze*" Ron Kritzfeld) [7, с. 50] . Афоризми, як правило, складаються лише з кількох речень, і кожне слово ретельно підібране, щоб передати максимальну змістовність. Стислість афоризму – це те, що робить його незабутнім.

Афоризми Карла Крауса характеризуються саме своєю короткою формою та здебільшого складаються з 1-2 речень:

- "*Kriege und Geschäftsbücher werden mit Gott geführt*";
- "*Die Quantität läßt nur noch einen Gedanken zu: abzubröckeln*";
- "*Wider besseres Wissen die Wahrheit zu sagen, sollte für ehrlos gelten*";
- "*Wenn Tiere gähnen, haben sie ein menschliches Gesicht*";
- "*Der Historiker ist oft nur ein rückwärts gekehrter Journalist*" [27], [26].

Такі афоризми австрійського письменника, які складаються з не більше ніж одного речення, несуть у собі головну думку автора, яка не підлягає запереченням. Афоризми з вищенаданого прикладу побудовані за загальноновживаною структурою та фокусують увагу читача на глибині думки.

За граматичною структурою переважає будова простого речення, що не виключає вживання складного, які зустрічаються рідше і лише у більш розгорнутих та довгих за масштабом головної ідеї афоризмах:

- *"Nichts beweist mehr gegen eine Theorie als ihre Durchführbarkeit";*
- *"Der Fortschritt macht Portemonnaies aus Menschenhaut";*
- *"In einen hohlen Kopf geht viel Wissen" [26], [31].*

За рахунок короткої і влучної синтаксичної структури такі однокомпонентні афоризми стають легшим до запам'ятовування та виразніші за емоційними окрасом. Чим менше слів – тим експресивніший вислів.

Незважаючи на «класичну» стислість афоризмів, використання складнопідрядних та складносурядних речень та їхня нашарування є одним з найпопулярніших:

- *"Der Maler hat es mit dem Anstreicher gemeinsam, daß er sich die Hände schmutzig macht. Eben dies unterscheidet den Schriftsteller vom Journalisten";*
- *"Ein Reichtum, der aus hundert Hintergründen fließt, erlaubt es der Presse, sich an hohen Feiertagen den Luxus der Literatur zu leisten. Wie fühlt sich diese, wenn sie als goldene Kette auf dem Annoncenbauch eines Protzen glänzen darf?";*
- *"Der Teufel ist ein Optimist, wenn er glaubt, daß er die Menschen schlechter machen kann" [12], [26].*

Афоризми, що складаються з двох та більше компонентів є більш складними формами висловлювання та вищої єдності. Їхня різниця з однокомпонентними афоризмами полягає у темпі залучення читача у тему нагального питання та розподілі теми на декілька етапів. У першій частині афоризму формується зав'язка ідеї, тобто ще не до кінця сформована думка, яка тільки наштовхує слухача до її осмислення. У другому реченні (у другій частині) – головна проблема афоризму:

- *"Das Hauptwort ist der Kopf, das Zeitwort ist der Fuß, das Beiwort sind die Hände. Die Journalisten schreiben mit den Händen";*

- *"Wer von Berufs wegen über die Gründe des Seins nachdenkt, muß nicht einmal so viel zustande bringen, um seine Füße daran zu wärmen. Aber beim Schuhflicken ist schon manch einer den Gründen des Seins nahe gekommen";*
- *"Der Journalist ist vom Termin angeregt. Er schreibt schlechter, wenn er Zeit hat";*
- *"Es gibt Vorahmer von Originalen. Wenn zwei einen Gedanken haben, so gehört er nicht dem, der ihn früher hatte, sondern dem, der ihn besser hat" [13], [26].*

Тобто афоризми з двох та більше речень мають наступні головні риси: смислову завершеність і семантичний зв'язок між частинами вислову, що формується завдяки лексико-семантичним засобам зв'язку (прислівники, займенники, союзи, єдність часу, повтори тощо.). Таким чином кожний аспект речення, який позичає щось з попередньої частини, повторює або узагальнює сенс і поєднує з наступною, будує взаємозв'язок між частинами афоризму.

Афоризми за своєю синтаксичною структурою, що складаються з одного або двох компонентів, можуть мати безособову або особову форму вираження залежно від їх граматичної структури. У афористичних висловах, де підметом є займенник 3-ої особи однини або вказівним займенником, судження головної проблеми зазвичай автор цілком передає читачу. З вживанням таких займенників, як *sie* (Pl.), *er*, *sie*, *es*, письменник відокремлює своє «Я» та малює картину цілком для читача та його роздумів щодо головної проблеми, викладеної перед ним:

- *"Sie behandeln eine Frau wie einen Labetrunk. Daß die Frauen Durst haben, wollen sie nicht gelten lassen";*
- *"Sie richten, damit sie nicht gerichtet werden";*
- *"Als die Wohnungsmieter erfahren hatten, daß die Hausbesitzerin eine Kupplerin sei, wollten sie alle kündigen. Sie blieben aber im Hause, als*

jene ihnen versicherte, daß sie ihr Geschäft verändert habe und nur mehr Wucher treibe";

- *"Moralische Verantwortung ist das, was dem Mann fehlt, wenn er es von der Frau verlangt" [12], [26].*

На противагу вищенаведеним прикладам, вживання займенників першої особи однини та першої особи множини (*ich, wir*) має цілком протилежний ефект, як на письменника, так і на читача. Такі афоризми у свою чергу цілком залучають і автора і читача до картини, побудованій афористом, і надають їм ролі головних осіб. Вони вже безпосередньо не можуть не ототожнювати себе з нагальним питанням і мають розглядати себе як частину зазначеної проблеми:

- *"Ich traue der Druckmaschine nicht, wenn ich ihr mein geschriebenes Wort überliefere. Wie kann ein Dramatiker sich auf den Mund eines Schauspielers verlassen";*
- *"Es gibt Schriftsteller, die schon in zwanzig Seiten ausdrücken können, wozu ich manchmal sogar zwei Zeilen brauche";*
- *"Es gibt einen produktiven Zweifel, der über ein totes Ultimatum hinausgeht. Ich könnte Hefte mit den Gedanken füllen, die ich bis zu einem Gedanken, und Bände mit jenen, die ich nach einem Gedanken gedacht habe";*
- *"Wir waren kompliziert, die Maschine zu bauen, und wir sind zu primitiv, uns von ihr bedienen zu lassen. Wir treiben Weltverkehr auf schmalspurigen Gehirnbahnen" [13], [26].*

Організація афоризму визначається, перш за все, його структурою, яка відіграє величезну роль у впливі на читача. Крім того, використання інших мовних засобів може значно посилити цей ефект.

Афоризми характеризуються своєрідною функціональною аксіоматичністю, оскільки вони не вимагають від авторів детального обґрунтування своєї думки, тобто уможлиблюють передачу аргументу повною

мірою через свою стислу форму. Таким чином, структура афоризму визначається його змістом і афорист у свою чергу має спеціальним чином побудувати речення, акцентувати певні моменти та привернути увагу читача, аби той відчув бажання до більш детальних роздумів та дебатів обраної теми, а не просто закінчив опрацювання афоризму на розумінні його загального змісту.

2.3 Функції афоризмів Карла Крауса в міжтекстуальних та дискурсивних контекстах

Афоризми Карла Крауса, які вирізняються не тільки лексичними механізмами та структурними особливостями, підкреслюючи головну думку своєю стислістю, розповсюджують свій вплив як на творчість автора, так і на міжтекстуальний простір.

У збірці нарисів та нотаток *"Einbahnstraße"* Вальтера Беньяміна, німецького літературного критика, соціолога та есеїста, К. Краусу присвячено окреме есе, що дозволяє дізнатися більше про афориста, не стільки через призму бачення іншого митця, скільки через використання афоризмів, які В. Беньямін вирішив обрати для описання та донесення власної думки.

Вальтер Беньямін описує Крауса як носія «істинного авторитету», який не готовий йти на компроміси, він розкриває свої ідеї та сили через відданість власним принципам. Вальтер зауважує, що кожна думка афориста – акт особистої самовідданості, його критичні зауваження – органічні, цілісні, зачіпають усе його «єство», це у свою чергу наповнює мовлення автора істинною силою і закріплює його авторитет. Для аналізу свого опонента та закріплення власного аргументу В. Беньямін звертається до афоризмів К. Крауса:

- *"Für den Mann ist das Rechthaben keine erotische Angelegenheit, und er zieht das fremde Recht dem eigenen Unrecht gut und gern vor.";*
- *"Viele werden einst Recht haben. Es wird aber Recht von dem Unrecht sein, das ich heute habe.";*
- *"Zurück als Führer bleibt mein ganzes Irren!"*. [15, с. 342-344;367]

Тут можна виокремити, що правота для афориста не є чимось особистісними або важелем самоутвердження ("erotische Angelegenheit"), він не прагне нав'язувати власну думку для завоювання прихильності мас. Карл Краус готовий служити істині навіть ціною власної неправоти, його авторитет криється в готовності поставити правду вище свого власного «Я». Афорист не

гониться за симпатією аудиторії, можливо, за думкою його сучасників його афористичні критичні зауваження є неправими ("Unrecht", "Irrten") чи незрозумілими, але він вірить в потенціал своєї роботи та її вплив на майбутні опрацювання та осмислення [15, с. 342-344;367].

Карл Краус та Вальтер Беньямін зосереджували свою увагу на системі виробництва текстів преси та їхнього поширення, як новини перетворилися на комерційний товар. Есеїст погоджувався з Краусом у тому, що газетна індустрія стала походити на фабричну машину-конвеєр [24, с. 19]. Вони розглядали у своїх критичних обговорюваннях та виділяли, як мова може бути використана у маніпулятивних цілях, зокрема у сфері культури та медіа. Беньямін неодноразово звертався до афоризмів Крауса:

- *"Die Menschenrechte sind das zerreibare Spielzeug der Erwachsenen, auf dem sie herumtreten wollen und das sie sich deshalb nicht nehmen lassen."* [15, с. 355-356].

Цим висловом Краус критикував пресу та її ставлення до людських прав, порівнюючи це з лялькою ("Spielzeug"), якою легко маніпулювати та зневажати задля власної зручності та прибутку.

Томас Стівен Сас, угорсько-американський вчений та психолог, так само надихався творчістю Карла Крауса, його афоризмами на тему психоаналізу та завзятим неприйняттям ідей Зигмунда Фрейда, проти яких афорист відкрито висловлював свою думку одним з перших. Це стало поштовхом для написання окремої книги Томасом Сасом "Anti-Freud: Karl Kraus's Criticism of Psychoanalysis and Psychiatry", де психолог активно дослідив критичне ставлення та творчість Карла Крауса на цю тематику. Для своєї роботи Т. Сас створив та переклав на англійську мову окрему збірку афоризмів Крауса "Biting Words: The Quotations of Karl Kraus", поділену за такими темами: PSYCHOLOGY, PSYCHIATRY, & PSYCHOANALYSIS, SEXUALITY, LOVE & MARRIAGE, SOCIETY, POLITICS & LAW, JOURNALISM, WOMEN & MEN, EDUCATION, ART & LITERATURE, ET

CETERA [35]. Більшість згаданих тематик, такі як політика, журналістика, суспільство, навчання, мистецтво, були вже проаналізовані раніше, так як вони були та є актуальними, обширними за своїм наповненням, проте хоч питання психоаналізу до цього в роботах Карла Крауса була не настільки нагальним, Томасу Сасу вдалося виокремити найвлучніші афоризми на задану тематику:

- *"The difference between the old and the new doctrines of mad-doctoring is this: whereas the former blamed the deviant, the latter praises the inferior.";*
- *"Psychoanalysis is that mental illness for which it regards itself as therapy.";*
- *"Most people are sick. But only the psychoanalysts regard this as something to be proud of.";*
- *"If you have been robbed, do not complain either to the policeman or to the psychologist: the policeman is not interested; and the psychologist is interested only in proving that you are not the victim but the thief." [35].*

Карл Краус вбачав у психоаналізі маніпуляцію, що у свою чергу позбавляло людину контролю своїх думок та ситуації. Він вважав, що психіатрія несе в маси думку про можливість розглядання особистих проблем як хвороби та звільнення від будь-якої відповідальності за свої вчинки та слова. Т. Сас підкреслює, як влучно афорист використовує сатиру для гострих та точних критичних виразів, тим самим він закріплював свою думку, що психоаналіз, порівняно з іншими інституціями, це лише псевдонаука, яка намагалася сховати свої недоліки під виглядом науковості.

Вплив Карла Крауса, його суспільна позиція, афористичні вчення торкнулися та надихнули багатьох письменників, учених, есеїстів, зокрема Сьюзен Зонтаг, Еліас Канетті, Теодор Адорно та ін. Сьюзен Зонтаг, американська письменниця, критик, лауреатка міжнародних премій, у своїй збірці есе "Under the Sign of Saturn" охоплює роздуми про Антонена Арто,

Еліаса Канетті, Вальтера Беньяміна, короткі панегірики Полу Гудману та Ролану Барту, підіймає важливі теми авторства та тернистого шляху до письменництва. Доволі часто через призму та аналіз одних митців у праці Зонтаг можна почути ім'я Карла Крауса. Письменниця неодноразово згадує афориста та його роль у житті Еліаса Канетті та праці "Einbahnstraße" Вальтера Беньяміна [34, с. 131-134]. Еліас Канетті висловлював особливу пошану К. Краусу та казав, що "the real Karl Kraus was the speaker" [34, с. 196-197], він вважав афориста ідеальним, як слухачем, так і голосом. Опис письменника як голосу вказує на глибоку повагу та визнання цієї людини як авторитету. Образ голосу уособлює незаперечну присутність автора серед суспільства, культури, літератури, чим і виступав Краус в Європі ХХ ст.

Теодор Людвіг Візенгрудн Адорно, німецький філософ, соціолог, представник Франкфуртської школи, так само доволі часто звертається до робіт афориста та навіть надихається їхніми закликами, намагаючись наслідувати афористичному стилю Карла Крауса. У своїй книзі "Minima Moralia: Reflexionen aus dem beschädigten Leben", яка налічує більше ста афоризмів та есе, підіймає питання природи сучасного життя, впливу фашизму, капіталізму та масової культури на суспільство. Теодор Адорно досліджує та критикує такі явища як комерціалізація культури, втрату індивідуальності та занепад критичного мислення. Засуджуючи війни, насилля, вищі інституції та ідеології, які перетворюють реальність на «пошкоджене» життя та використовують людей для власного контролю та споживання, Т. Адорно наголошує, що Краус мав рацію, називаючи одну зі своїх п'єс "Die letzten Tage der Menschheit", адже те, що відбувається зараз може називатися лише як "Nach Weltuntergang" [10, с. 26-27].

Отже, афоризми Карла Крауса, зокрема їхній критичний аспект – це ключ до осмислення авторського сприйняття та бачення сучасного світу та суспільства. Афоризми автора виконують репрезентативну функцію, висвітлюючи нагальні проблеми, закладених в вищих інстанціях, та його невдоволення та критику виниклій системі. У збірці нарисів та нотаток

"Einbahnstraße" Вальтера Беньяміна афоризми Крауса набувають полемічних, загальнодидактичних та інтерпретативних функцій. Бенямін наводив у своїх нотатках окремі випадки, які підпадали критичному аналізу та де афоризми кінцевим аргументом застерігали, повчали чомусь, або давали оцінку загальній ситуації, представлений на огляд читача. У праці Томаса Стівена Саса "Anti-Freud: Karl Kraus's Criticism of Psychoanalysis and Psychiatry" афоризми виконують пізнавальну та інтерпретативну функції, надаючи можливість читачу краще ознайомитися з поставленим у тексті питанням, яке може бути для нього новим, та прийти до власного висновку після. Загалом більшість афоризмів письменника набувають загальнодидактичних функцій, адже своєю критикою та висміюванням окремих ситуацій, підіймають нагальні питання серед суспільства та письменницьких угруповань, що і привертає уваги до афориста і його робіт.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ II

У другому розділі були розглянуті та вивчені афоризми австрійського письменника, журналіста та афориста, Карла Крауса, які після ознайомлення були поділені на тематичні групи. У творчості письменника можна виділити три основні теми – боротьба, право та мистецтво –, які безпосередньо стосувалися життя К. Крауса і таким чином впливали на його творчість.

Лексичні механізми в афоризмах журналіста використовуються для наголошення на важливих суспільних питаннях та полегшення їх розуміння адресату. Карл Краус вживав афоризми у своєму письменництві, аби стисло виразити нагальні проблеми та наштовхнути читача до глибоких роздумів. К. Краус застосовував саме таку лексику, яка передавала його світогляд та критику сучасних подій, таким чином він наголошував на необхідності дискусій у суспільстві.

У тематичному блоці «Боротьба», афорист використовує лексичні одиниці, що звертають увагу на проблему війни, такі як "der Krieg" (війна), "die Welt" (світ), "die Lüge" (брехня), "der Gott" (бог), "die Zeit" (час), "das Geschäft" (бізнес), "der Kampf" (боротьба).

В афоризмах присвячених цій тематиці виокремлюється критика верховенства держави та торгівлі як джерела воєнних конфліктів. Він підкреслює роль дипломатів, які можуть приховувати правду, та критикує менталітет, який ставить фінансову вигоду вище за мир.

Протягом своєї журналістської кар'єри Карл Краус зосереджувався на питаннях несправедливості, брехні та омані серед людей, саме тому другою найпопулярнішою темою його афоризмів стали проблеми правової системи. Він самостійно аналізував судові справи, публікуючи їх з метою сприяти формуванню суспільної думки та критикувати політико-судову систему.

В тематичному блоку "Право" найчастіше вживаною лексикою стали слова: "die Strafe" (покарання), "das Verbot" (заборона), "die Sünde" (гріх), "die Sittlichkeit" (моральність), "richten" (судити), "die Unsittlichkeit"

(аморальність), "die Schuld" (вина), "die Lust" (пожадливість), "das Gericht" (суд).

Письменник звертав увагу на недоброчесність судової системи, прокурорів, політиків та верховних класів суспільства, які могли уникнути покарань за ті ж вчинки, за якими кожного дня під суд ставали групові меншини.

Карл Краус мав глибоке захоплення мистецтвом та мовою. Він був пристрасним прихильником німецької мови і культури, а його афоризми часто присвячені мистецтву, літературі, письму та мові, чому і присвячена третя головна тема «Мистецтво», де найуживанішими лексичними одиницями стали: "die Kultur" (культура), "der Dichter" (поет), "der Künstler" (митець), "die Sprache" (мова), "die Liebe" (кохання), "der Schriftsteller" (письменник), "schön" (красивий), "leicht" (легкий), "schwer" (важкий), "schreiben" (писати), "lesen" (читати), "die Seele" (душа), "die Literatur" (література), "der Journalismus" (журналістика), "der Gedanke" (думка).

Він висловлював гостру критику щодо журналістики, яку вважав неглибокою і неспроможною передати почуття та емоції, які може виразити література. Він також підкреслював, що мистецтво потребує праці та зусиль як від творців, так і від споживачів, і наголошував на значенні глибокого сприйняття та розуміння.

Структурні особливості афоризмів Карла Крауса характеризуються своєю стислістю. Хоча більшість афоризмів складаються з 3-4 речень, але деякі, як у прикладі Карла Крауса, можуть мати лише 1-2 речення. Така лаконічність форми робить вислів незабутнім, легшим для сприйняття та запам'ятовування.

Афоризми Карла Крауса мають як просту, так і складну синтаксичну структуру. Прості речення переважають, але складні речення зустрічаються в більш розгорнутих, що дозволяє привернути зацікавленість читача і поглибити розуміння теми афоризму.

Як згадано вище, стислість афоризмів визначається їхньою формою – вони можуть бути однокомпонентними (з одного реченням) або багатоконпонентними (з двох і більше речень). Багатоконпонентні афоризми розподіляють тему на кілька етапів і формують семантичний зв'язок між частинами вислову.

Використовуючи різні займенники, Карл Краус може впливати на сприйняття афоризму адресатом. Займенники третьої особи надають можливість письменнику відокремити себе з проілюстрованої ситуації та надати його цілком на розсуд читача, тоді як займенники першої особи залучають автора і читача до проблеми, викладеної в афоризмі.

Таким чином, як лексичні засоби, так і структура афоризму є важливими елементами, що впливають на сприйняття та опрацювання головної ідеї читачем. Використання різних мовних засобів може посилити ефект афоризму та полегшити опрацювання афористичних вислові та вкладеної у них моралі.

Афоризми відіграють ключову роль у вираженні критичного ставлення Карла Крауса до суспільства. Таким чином вони несуть у собі низку функцій: репрезентативну – висвітлення актуальних проблем, пізнавальну – надання ліпшої розуміння поставленого питання, дидактична – спонукання до самоаналізу та упередження наслідків, інтерпретативну – оцінка конкретно поставленої проблеми, полемічну – підкріплення аргументів та зроблених висновків.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

У ході дослідження був проаналізований теоретичний матеріал на тему афористики, афоризмів, їхнього походження, історичної зміни з часом та свого становлення, з чого можна виокремити, що афоризм – це стисле висловлювання певного автора, яке передає загальну істину, повчання, ідею або принцип у дотепний або виразний спосіб.

До характерних ознак афоризму належать:

- глибокий сенс;
- лаконічність форми;
- узагальнення;
- чітке та точне формулювання думки;
- завершеність сенсу та змісту вислову;
- художність.

За своїм історичним походженням афоризм має дві теорії:

1. Повчальні вислови Гіппократа – короткі вислови про діагностику, які несуть у собі повчальну ідею;
2. Моралістичні вислови із Стародавнього Єгипту, які виражалися у формі *sbojet* ("повчання") (за К. Оржеховським).

Однак перша теорія має більше послідовачів, бо саме роботи Гіппократа почали розвиток афоризму як жанру та їх вживання з часом було розповсюджено у науковців Італії, Франції, Англії не тільки у мед. справі, але й у інших галузях науки, включаючи філософію, мистецтво, соціологію, юриспруденцію та політику.

За для опрацювання та аналізу афористичних висловів було обрано одного з найвідоміших представників афористики, австрійського письменника та журналіста, Карла Крауса. Хоча до афористики Карл прийшов не одразу, його життя з самого початку було пов'язано з мистецтвом. Він захоплювався театральними творами, був у захваті від німецької мови, часто приймав участь

у літературних вечорах та деякий час працював у газеті. Проте справжня письменницька кар'єра Карла Крауса розпочинається із заснуванням власної газети "Die Fackel", де він був єдиним автором та редактором. Саме газета "Die Fackel" стала працею його життя, де він зміг повністю розкрити свій талант як письменника, журналіста та афориста. К. Краус фокусує свою увагу на проблемах суспільства, таких як активний конфлікт війни, недоброчесність судової системи, моральні та аморальні питання, роль жінок у світі, роль мистецтва у світі. Кожна з перерахованих тем стимулювала письменника до розвитку власного стилю та використання афористичних висловів у своїх творах.

Найпопулярнішими темами, які турбували письменника та які мали найпліднішу кількість афоризмів, були теми боротьби, права та мистецтва. У кожній розглянутій сфері Краус майстерно поєднує свою любов до мови та захоплення журналістикою.

У тематичному блоці "Боротьба" афорист використовує лексичні одиниці, що звертають увагу на проблему війни, такі як "війна", "світ", "брехня", "бог", "час", "бізнес", "боротьба". Цей розділ переважає на критику, осудження, саркастичне висміювання.

На такий самий настрій переважає тематичний блок «Право», з використанням наступної лексики: "покарання", "заборона", "гріх", "моральність", "судити", "аморальність", "вина", К. Краусу вдається передати гостре засудження та незгоду з ситуацією.

Наймасштабнішим за емоційним забарвленням став блок «Мистецтво», де письменник зміг виразити захоплення, натхнення, незадоволення, осуд, заперечення.

Характерною ознакою афоризмів Карла Крауса є їх розмір у 1-2 речення. Використовуючи таку стислу форму для вираження повномасштабних думок, які автор міг розписати на сторінки, К. Краус дає змогу читачеві самостійно зануритися та розібратися у проблемі. Однокомпонентність афоризмів (одне речення) робить їх у такий спосіб легшими до сприйняття та

запам'ятовування. Карл Краус використовував коротку формулу афоризмів, аби досягти якомога більше умів суспільства. Багатокомпонентні афоризми у свою чергу були використані для тем, які не досягнути лише одним реченням. Афорист таким чином розподіляв тему на кілька етапів та ознайомлював читача з нею поступово.

Карл Краус може впливати на сприйняття афоризму адресатом як шляхом лексичних механізмів, так і з використанням різних займенників. Займенники третьої особи дозволяють письменникові відокремити свою особистість від ситуації та побути глядачем. Натомість, використання займенників першої особи залучає автора та адресата до нагальної проблеми, адже вони безпосередньо є її частиною.

Таким чином, дослідження показало, що для афоризмів характерне сильне авторське забарвлення, адже це думка письменника, яка ілюструє переживання та ідеї автора. Залежно від письменника афоризми набувають власних лексичних, стилістичних, структурних особливостей.

Подальші дослідження цієї теми безпосередньо можуть бути спрямовані на більш детальний аналіз індивідуального стилю інших відомих афористів. Доцільним буде порівняння особливостей афористики різних письменників, виявлення спільних та відмінних рис у їхніх лексичних, стилістичних і структурних прийомах. Цікавим напрямом може стати вивчення трансформації афористичних висловлювань в умовах сучасного інформаційного простору, наприклад, в соціальних мережах чи інтернет-публікаціях. Це дасть можливість простежити, як змінюється сприйняття та функціонування афоризму в нових комунікативних контекстах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИЙ ДЖЕРЕЛ

1. Анастасьєва О. Екстралінгвістична обумовленість лінгвостилістичної специфіки афоризму. *Четвертий міжнародний науковий форум. Сучасна англїстика: Традиції. Сьогодення. Перспективи. Тези доповідей*. Х.: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2011. С. 7–8.
2. Бучинська Н.Й. Відтворення прагматичних особливостей афористичних висловлювань при перекладі : дипломна робота : 035. Хмельницький, 2020. 94 с.
3. Вельможко К. Г. Афоризми в художньому тексті: типологія та структура: дипломна робота : 035. Запоріжжя, 2020. 110 с.
4. Грищенко О. Аналіз дитячого твору. Методична розробка : навчальний посібник. Миколаїв : *Іліон*, 2020. 48 с.
5. Ж.В. Колоїз, Н.М. Малюга, Н.М. Шарманова. Українська пареміологія : навч. посібник для студ. філол. спец. ВНЗ. Кривий Ріг : КПІ ДВНЗ «КНУ», 2014. 349 с.
6. Лисенко Н.О. Аналіз засобів будови сучасних афоризмів. *Англїстика та Американїстика*. 2014. № 11. С. 18–21.
7. Онїщенко Н. А. Логіко-семантичні та функціональні особливості афористичних дефініцій (на матеріалі німецької мови). *Вісн. Харк. нац. ун-ту ім. В.Н. Каразіна*. 2010. № 896. С. 48–54.
8. Онїщенко Н.А. Афористика як мовленнєвий жанр і концептосфера. *Наукові записки*. 2008. Т. 5, № 75(3). С. 293–297.
9. Смоляна Т.А. Текст німецькомовної максими: когнітивно-дискурсивні аспекти. : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04. Харків, 2017. 265 с.
10. Adorno T. W. *Minima Moralia. Reflexionen aus dem beschädigten Leben*. Suhrkamp, 2003. 300 S.
11. Aphorismen und Gedichte über Aphorismus, Aphoristiker von Karl Kraus. *Aphorismen, Sprüche und Gedichte. Aphorismen.de*.

- URL: https://www.aporismen.de/suche?f_thema=Aporismus,+Aporistiker&f_autor=4545_Karl+Kraus (дата звернення: 02.04.2023).
12. Aporismen. *Projekt Gutenberg DE: Startseite*. URL: <https://www.projekt-gutenberg.org/kraus/aporism/cha001.html> (дата звернення: 15.04.2023).
13. Aporismen: Kunst. Karl Kraus. *Historische Texte Wörterbücher*. URL: <https://www.textlog.de/kraus/aporismen/ii-kunst> (дата звернення: 12.04.2023).
14. Aporismus: in: StudySmarter DE, n.d., [online] <https://www.studysmarter.de/schule/deutsch/rhetorische-stilmittel/aporismus/>
15. Benjamin W. *Gesammelte Schriften*. Frankfurt am Main : hrsg. von Rolf Tiedemann und Hermann Schweppenhäuser., 1991. 7854 S.
16. Café Griensteidl. *Wien Geschichte Wiki*. URL: https://www.geschichtewiki.wien.gv.at/Café_Griensteidl#tab=null (дата звернення: 10.03.2023)
17. Die Deutsche Gedichtebibliothek. *DEUTSCHE GEDICHTE. GERMAN POEMS*. URL: <https://gedichte.xbib.de/> (дата звернення: 04.05.2023).
18. Die Fackel : Kraus, Karl, 1874-1936: *Internet Archive*. *Internet Archive*. URL: <https://archive.org/details/diefackel01krauuoft/page/n19/mode/2up> (дата звернення: 02.04.2023)
19. Die Fackel. *Austrian Academy Corpus*. URL: <https://fackel.oeaw.ac.at/> (дата звернення: 31.03.2023)
20. Engelmann S. *Babel, Bibel, Bibliothek: Canettis Aporismen zur Sprache*. Würzburg, Germany : Königshausen & Neumann, 1997. 247 S.
21. Fieguth G. *Deutsche Aporismen*. Philipp Reclam jun. Verlag GmbH, 1998. 395 S.
22. Fischer J. M. *Karl Kraus: Der Widersprecher : Biografie*. Wien : Paul Zsolnay Verlag, 2020. 1101 S.
23. Fuchs A. *Geistige Strömungen in Österreich 1867-1918*. Wien : Löcker Verlag, 1996. 320 S.

24. Gelley A. Epigones in the House of Language: Benjamin on Kraus. Partial Answers: Journal of Literature and the History of Ideas. 2007. Number 1, Volume 5. P. 17–32.
25. Greiner-Kempton U. Subjekt und Fragment. Textpraxis in der (Post-) Moderne: Aphoristische Strukturen in Texten von Peter Handke, Botho Strauss, Jürgen Becker, Thomas Bernhard, Wolfgang Hildesheimer, Felix Ph. Ingold und André V. Heiz. Stuttgart : Hans-Dieter Heinz, 1990. 298 S.
26. Karl Kraus (Aphorismen). Deutsche Balladen und Gedichte nach Autoren und Dichtern sortiert. *Balladen, Gedichte, Interpretationen, Hilfen, Bücher, Hörbücher, Forum, Umdichtungen*.
URL: http://www.balladen.de/web/sites/balladen_gedichte/autoren.php?b05=29&b16=659 (дата звернення: 12.04.2023)
27. Karl Kraus. Nachts. *Glanz und Elend. Magazin für Literatur und Zeitkritik*.
URL: https://www.glanzundelend.de/konstanteseiten/karl_kraus_aphorismen_nachts.htm (дата звернення: 20.04.2023).
28. Kippstoff P. Der Aphorismus im Werk von Karl Kraus. A. Schubert, Kippstoff Petra. München, 1961. 158 S.
29. Kraus K. Die demolirte Literatur. Wiener Rundschau (Erstausgabe). 1896. № 1. 19–27 S.
30. Kraus K. Sittlichkeit und Kriminalität. DOGMA Verlag, 2012. 392 S.
31. Kraus K. Sprüche und Widersprüche. München: Albert Langen. Verlag für Litteratur und Kunst, 1909. 260 S.
32. Onishchenko N., Smoliana T., Miroshnychenko M. Eponyms in German: an attempt of typological distinction (on the example of maxims and aphorisms). Theory and Practice in Language Studies. Volume 11, November 2021. Academy Publication, United Kingdom. P.1359-1371. ISSN 1799-2591/
33. Orzechowski K. O niektórych problemach aforystyki. Litteraria. 1970. T. 2. S. 113-130.
34. Sontag S. Under the sign of Saturn. New York : Picador USA. Farrar, Straus and Giroux, 2002. 203 p.

- 35.Szasz T. S. Anti-Freud: Karl Kraus's criticism of psychoanalysis and psychiatry. Syracuse, N.Y : Syracuse University Press, 1990. 180 p.
- 36.Szczepaniak J. Zu sprachlichen Realisierungsmitteln der Komik in ausgewählten aphoristischen Texten aus pragmalinguistischer Sicht. 2002. 178 S.
- 37.Weigel H. Karl Kraus: Oder, die Macht der Ohnmacht. [München] : Deutscher Taschenbuch-Verl., 1972. 358 S.

СПИСОК ДОВІДКОВИХ ДЖЕРЕЛ

- 38.Єрмоленко С. Я., Биби́к С. П., Тодор О. Г. Українська мова: Короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів; за ред. С. Я. Ярмоленко. К.: Либідь, 2001. 224 с.
- 39.Композиція літературного твору. Бібліотека Української Літератури: UkrClassic.com.ua. *Українська література*. URL: <https://ukrclassic.com.ua/katalog/teoriya-literaturi/2770-kompozitsiya-literaturnogo-tvoru> (дата звернення: 16.04.2023)
- 40.Композиція. Енциклопедія Сучасної України. URL: <https://esu.com.ua/article-4386> (дата звернення: 15.04.2023)
- 41.Лексикон загального та порівняльного літературознавства / голова ред. А. Волков ; Буковинський центр гуманітарних досліджень. Чернівці : *Золоті литаври*, 2001. 634 с.
- 42.Лесин В. М., Пулинець О. С. Словник літературознавчих термінів. Вид. 3-тє, перероблене і доп. Київ, 1971. 486 с.
- 43.МОРФОЛОГІЯ. Тлумачення, орфографія, новий правопис онлайн. СЛОВНИК. Тлумачний словник української мови, орфографічний словник онлайн. URL: <https://slovnyk.ua/index.php?sword=морфологія> (дата звернення: 09.09.2024).
- 44.Орлова Т. Художній образ. Філософський енциклопедичний словник. В. І. Шинкарук (гол. редкол.) та ін. Київ : Інститут філософії імені Григорія Сковороди НАН України : Абрис, 2002. с. 742.
- 45.Символізм в літературі. Бібліотека Української Літератури: UkrClassic.com.ua. *Українська література*. URL: <https://ukrclassic.com.ua/katalog/teoriya-literaturi/2763-simvolizm-v-literaturi> (дата звернення: 16.04.2023)
- 46.СИНТАКСИС. Тлумачення, орфографія, новий правопис онлайн. СЛОВНИК. Тлумачний словник української мови, орфографічний словник

онлайн. URL: <https://slovnyk.ua/index.php?swrd=синтаксис> (дата звернення: 09.09.2024).

- 47.Словник української мови: в 11 тт. АН УРСР. Інститут мовознавства; за ред. І. К. Білодіда. К.: Наукова думка, 1970-1980. Т. 1. С. 73.
- 48.Тема; Тематика. Літературознавча енциклопедія : у 2 т. авт.-уклад. Ю. І. Ковалів. Київ : ВЦ «Академія», 2007. С. 472-473.
- 49.Aphorismus. Schreibung, Definition, Bedeutung, Etymologie, Synonyme, Beispiele. DWDS. URL: <https://www.dwds.de/wb/Aphorismus> (дата звернення: 02.04.2023)
- 50.Wahrheit. Duden. URL: <https://www.duden.de/node/201591/revision/1239174> (дата звернення: 04.04.2023)

ДОДАТОК

Таблиця 2.1

Основна лексика використана у афоризмах Карла Крауса за
тематичними блоками

Боротьба	Право	Мистецтво
<i>der Krieg, die Welt, die Lüge, der Gott, der Teufel, die Zeit, das Geschäft, der Kampf.</i>	<i>die Strafe, das Verbot, die Sünde, die Sittlichkeit, richten, die Unsittlichkeit, die Schuld, die Lust.</i>	<i>die Kultur, der Dichter, der Krieg, der Künstler, die Sprache, die Liebe, das Talent, die Schönheit, der Schriftsteller, schön, leicht, schwer, schreiben, lesen, die Seele, die Literatur, der Journalismus, der Gedanke.</i>

ABSTRACT

The work is devoted to the study of aphorisms of the Austrian writer and journalist Karl Kraus and their structural and semantic features.

The active development of linguistics of the past decades is now attracting the attention of more philologists and arousing their interest, which leads to the arising of unresolved issues and problems and their further research. With the help of the text, a component of cultural evolution, one can follow these changes and linguistic innovations, because the text presents both new visions of the universe and established canons. Proverbs and sayings, maxims, aphorisms, and other small-format texts deserve special attention. Depending on the type, this range of brief sayings carries certain instructive truths and guidelines.

Among these small literary forms, the aphorism is one of the most original and shortest, but at the same time one of the most complex and vivid. Despite the fact that the aphorism is known in almost every country and cultural sphere, it is “a real favorite of the public”, but, paradoxically, it is relatively unexplored compared to other genres. Klaus von Welser ironically comments on this trend as follows: “The interest that the aphorism has so far aroused among literary critics is roughly proportional to its size”. Due to its brevity and semantic load, which can affect the mind in the same way as a didactic essay, the aphorism is a promising area of research for linguists and literary critics.

The scientific novelty lies in the in-depth study of the structure of aphorisms and in the analysis of a separate group of K. Kraus's aphorisms, in particular their structural and semantic features and their influence on the further development of aphorism and language in general.

The purpose of the study is to investigate the German-language aphorisms of K. Kraus and to determine their structural and semantic features.

This goal involves solving the following main tasks:

- to study the scientific understanding of the concept of aphorism and its linguistic specifics;

- to consider the methodological approaches of structural and semantic analyzes in the literature;
- to comprehend the work of Karl Kraus from a philological point of view;
- to study the German-language aphorisms by K. Kraus and determine their structural features;
- to work out the lexical mechanisms used in the aphorisms of K. Kraus;
- to determine the functions of Kraus's aphorisms in intertextual and discursive contexts.

The following research methods were used to accomplish the tasks: study and analysis of scientific and specialized literature; classification and generalization of the collected material; method of linguistic observation and description; methods of contextual analysis.

The object of the study is the aphoristic sayings of the Austrian writer K. Kraus.

The subject of the study is the structural and semantic features of German-language aphoristic expressions.

The theoretical significance of the study is to systematize and generalize knowledge about aphoristic sayings as a kind of small form texts, their characteristic structural and semantic features.

The practical significance of the work is to conduct an empirical study of the peculiarities of aphorisms by German authors at the levels of structural differences and semantics. The results of the study can be used in further research, in writing term papers, dissertations, in teaching German lexicology and stylistics, and in translating texts.